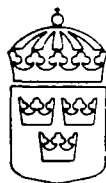

Riksdagens protokoll

1989/90:48

Onsdagen den 10 januari

Protokoll
1989/90:48

Kl. 10.00–11.52

1 § Välkomstord

*Överlämnande av
budgetpropositionen*

Anf. 1 TALMANNEN:

Ärade kammarledamöter! Jag hälsar er, de tre vice talmännen, kammarsekreteraren och riksdagens personal välkomna tillbaka till det fortsatta riksdagsarbetet under detta riksmöte.

2 § Återkomst

Talmannen meddelade att *Ulla-Britt Åbark* (s) och *Berith Eriksson* (vpk) den 16 december 1989 samt *Karl Erik Olsson* (c) den 19 december 1989 återtagit sina platser i riksdagen, varigenom tjänstgöringen som ersättare upphört för Alf Eriksson, Ingrid Burman och Silwa Cedell.

3 § Överlämnande av kommittéberättelsen

Anf. 2 Justitieminister LAILA FREIVALDS:

Herr talman! Jag ber att till riksdagen få överlämna 1990 års kommittéberättelse.

Justitieministern avlämnade regeringens skrivelse 1989/90:103 med redogörelse för verksamheten inom de kommittéer som hade tillsatts efter beslut av regeringen.

Kommittéberättelsen bordlades.

4 § Överlämnande av budgetpropositionen

Anf. 3 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Jag ber att få överlämna regeringens budgetförslag för budgetåret 1990/91.

Finansministern avlämnade regeringens proposition 1989/90:100 med förslag till statsbudget för budgetåret 1990/91.

Anf. 4 TALMANNEN:

Statens budget är den fråga som riksdagen lägger ner mest arbete på under våren. För budgetåret 1990/91 inleds nu detta arbete genom det budgetförslag som regeringen alldeles nyss har överlämnat till riksdagen. I år startar vi arbetet med en nyhet. Finansministern kommer nu här i kammaren att lämna information om budgeten. Därefter får oppositionens företrädare komma till tals. Ordet går först till finansminister Kjell-Olof Feldt. Därefter följer Carl Bildt, Bengt Westerberg, Olof Johansson, Lars Werner och Claes Roxbergh.

Anf. 5 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! I dag överlämnar den socialdemokratiska regeringen sitt åttonde budgetförslag till riksdagen sedan regeringsskiftet 1982. När vi framlade vårt första förslag, i januari 1983, visade bytesbalansen för 1982 ett underskott som motsvarade 4 % av bruttonationalprodukten. Arbetslösheten var på väg upp, liksom inflationen. Budgetunderskottet beräknades bli 90 miljarder kronor. Ekonomerna i SNS konjunkturråd skulle några månader senare tala om att vi var på väg in i en "skuldfälla", där valet stod mellan "massarbetslöshet" och "hyperinflation". Prognoserna från oppositionen var, om möjligt, ännu dystrare.

Det blev varken hyperinflation eller massarbetslöshet i Sverige under 80-talet. Det blev en knagglig och med törnen beströdd väg ur krisen – men, märk väl, det var en väg *ur* krisen.

Vi står i dag i en långt starkare position än 1982. Industrin har återhämtat sig, vinsterna har gått upp, investeringarna har skjutit fart, budgetunderskottet är borta – och allt detta har kunnat äga rum *utan* någon social nedrustning, utan nedskuren offentlig service, och utan ökad arbetslöshet. Tvärtom har vi i Sverige kunnat öka sysselsättningen och minska arbetslösheten.

Ur dessa synpunkter har vi anledning att vara ganska nöjda med det decennium som nu går ur tiden. Vi har framgångsrikt bekämpat det som skapar de största klyftorna och de svåraste sociala problemen – arbetslösheten. Men vi måste också självkritiskt inse att det ändå på vissa områden uppstått ökade klyftor under 80-talet. Inte därför att de fattiga skulle ha blivit fattigare – för det har de inte blivit – och inte heller för att det saknats reformer – för sådana har genomförts. Och inte heller i första hand för att löneskillnaderna har ökat – för det har, trots allt, rört sig om mycket små förändringar. Utan därför att de som ägt kapital och värdesäkrade tillgångar har kunnat öka sin standard jämfört med vanliga löntagare. Det är i sin tur ett resultat av fyra faktorer:

- o Det budgetunderskott som uppstod under 70-talet försköt sparandet till privata händer och gynnade dem som redan hade mycket.
- o Den höga inflationen urholkade reallönerna och medförde samtidigt en enorm omfördelning till dem som hade inflationssäkrade reelltillgångar, t.ex. aktier eller fastigheter.
- o Det skattesystem vi nu håller på att reformera har ganska konsekvent gynnat kapitalinkomster jämfört med vanliga löneinkomster. Skatteplanering har urholkat skattemoralen.

- o Stelbenta regelsystem och inbyggda automatiska kostnadsökningar i den offentliga sektorn har slukat en allt större del av våra skattepengar och därmed förhindrat andra nödvändiga förbättringar av den offentliga verksamheten.

Herr talman! Den ekonomiska återhämtningen har skapat möjligheten att under 90-talet få till stånd en utveckling som fler människor upplever som rättvis. Men då krävs att vi kommer till rätta med de ekonomiska problem som nu står framför oss. Det nya budgetförslaget identifierar dem som tre:

- o Inflationen är för hög. Lönekostnaderna stiger mycket snabbare än i konkurrentländerna. Det urholkar konkurrenskraften, och kommer – om utvecklingen inte med det snaraste bryts – att hota sysselsättningen.
- o Tillväxten är för svag. Den räcker inte till för att alla viktiga krav som ställs på produktionen – ökade reallöner, investeringar i miljö och energi, utbyggd barnomsorg och sjukvård, m.m. – skall kunna tillgodoses.
- o Sparandet är för lågt. Det betyder att de resurser som sätts åt sidan för tillväxt och framtida konsumtion är för små. Det betyder också att underskottet i de utrikes affärerna återigen har börjat växa. Innebörden är att vi i Sverige förbrukar mer än vi producerar.

Än är Sverige inte i kris. Men om den nuvarande utvecklingen fortgår – med för snabb inflation och försämrade utrikesaffärer – är risken stor för att den leder till en ekonomisk kris av ungefär samma slag som 70-talets.

För att vända utvecklingen måste den ekonomiska politiken vara stram, samtidigt som den inriktas på att öka effektiviteten i användningen av landets ekonomiska resurser. Det första målet är att bryta pris- och kostnadsstegringarna. Det är det som har väglett regeringens arbete med den nya budgeten.

För andra året i rad presenteras en balanserad budget. Utgiftsutvecklingen präglas av stor återhållsamhet. Trots den kärva inriktningen har det, genom omprioriteringar, ekonomisk tillväxt och rationaliseringar varit möjligt att göra nya insatser på några områden:

- o Föräldraförsäkringen byggs ut till 15 månader, som en etapp i arbetet för att nå fram till 18 månaders ledighet. Antalet platser på förskollärarytbildningen ökar, för att underlätta utbyggnaden av barnomsorgen.
- o Kulturanslagen ökar. Det gäller kultur för barn och ungdom; stöd till museer, symfoniorkestrar och musikteatrar; och det gäller kulturverksamheten i folkrörelser och amatörorganisationer.
- o U-hjälpen ökar med 1,3 miljarder kronor. Ett särskilt bistånd på 1 miljard kronor ges till länder i Östeuropa för att stödja utvecklingen mot demokrati och marknadsekonomi.
- o Socialförsäkringarna skall reformeras. Passivt stöd till människor utanför arbetslivet skall ersättas med insatser för att slussa människor tillbaka till ett aktivt liv. Arbetslivsfonden skall bidra till insatser för förbättrade arbetsmiljöer och en mer effektiv rehabilitering.
- o Många människor är oroliga för ökad otrygghet och ett mer brutalt våld. Därför ökas antalet aspiranter vid polishögskolan.

Även om budgeten är i balans och finanspolitiken inte leder till någon påspändning av totalefterfrågan i den svenska ekonomin, kommer våra produktionsresurser att fortsätta att vara hårt ansträngda. Överhettningen på arbetsmarknaden har inte minskat nämnvärt. Särskilt den höga pris- och löneökningstakten gör att en ytterligare åtstramning av den ekonomiska politiken är motiverad. Det gäller i synnerhet när vi nu kan avläsa resultatet av lönerörelsen 1989.

Det råder ingen tvekan om att lönebildningen i vårt land håller på att spåra ur. Under 1989 beviljade sig svenska folket genomsnittliga löneökningar på över 9 % i timmen, samtidigt som produktionen per timme ökade med mindre än 1 %. Det mesta tyder på att gapet mellan lönestegring och produktivitetsökning kommer att vara stort även 1990.

Hittills har de stora kostnadsökningarna inte slagit mot produktion och sysselsättning tack vare den fortsatt starka utlandskonjunkturen. Men Sveriges andel av världshandeln har krympt, och vi måste nu utgå från att den ogynnsamma kostnadsutvecklingen – om den inte bryts – ganska snabbt kommer att försämra förutsättningarna för produktion och sysselsättning. Därför är det nu som kostnadstrenden måste brytas. En möjlighet att göra det uppstår i och med att sänkta inkomstskatter ger löntagarna ökad köpkraft.

Genom skattereformen 1990 och 1991 kommer priserna på olika tjänster att stiga till följd av breddad moms. Det är en del av finansieringen av den sänkta skatten på arbetsinkomster. Regeringen utgår från att arbetsmarknadens parter inte kommer att medverka till ytterligare höjningar av lönerna till följd av de prishöjningarna. Att lönevägen kompensera för skattehöjningar som finansierar andra skattesänkningar är inte vägen att bryta inflationen.

Regeringen avvisar arbetslöshet som medel att få ned pris- och löneökningarna. Den nuvarande trenden mot alltmer urholkad konkurrenskraft och stigande underskott i bytesbalansen kan emellertid inte längre accepteras. Vi har nu kommit till en kritisk punkt i den ekonomiska utvecklingen. Den närmaste tiden kommer att bli avgörande för möjligheten att få ned inflationen utan att gå den i andra länder vanliga vägen över hög arbetslöshet.

Regeringen inbjuder arbetsmarknadens parter till överläggningar om lönerna för 1990 och 1991. Syftet är att skyndsamt nå fram till centrala avtal, som bryter den alltför höga lönestegringstakten.

Sedan överläggningarna med arbetsmarknadens parter avslutats, kommer regeringen att ta ställning till i vilken utsträckning den ekonomiska politiken ytterligare måste skärpas. Omfattningen och inriktningen av åtgärderna blir beroende av utgången av överläggningarna med arbetsmarknadens parter.

Regeringen uttalade i regeringsförklaringen i höstas att uppgiften att föra en ansvarsfull ekonomisk politik överordnas övriga politiska krav. Reformerna kommer bara att kunna genomföras om de, utan skattehöjningar, kan finansieras inom ramen för en fortsatt stram finanspolitik. Uppfylls inte det villkoret, kommer reformerna att uppskjutas eller omprövas.

Det här är en kärv politik. Men den är nödvändig. Alternativet är att låta pris- och kostnadsstegringarna rulla på – vilket obönhörligen så småningom kommer att medföra kris på arbetsmarknaden.

Regeringen är fast besluten att inte låta detta hända. Vår utgångspunkt är att det också under 90-talet skall finnas en framgångsväg som bygger på både förnuft och solidaritet.

Prot. 1989/90:48
10 januari 1990

*Överlämnande av
budgetpropositionen*

Anf. 6 CARL BILDT (m):

Herr talman! Med denna 1990-talets första finansplan och budgetproposition läggs den s.k. tredje vägens ekonomiska politik i graven.

För ett år sedan omnämndes den fortfarande pliktskyldigt. I år är den uttraderad ur finansplanen, och den finns inte längre.

Skälen är lätta att se.

För det första fortsätter eller t.o.m. förvärras den svenska kostnadskrisen. Kostnaderna stiger i dag väsentligt snabbare i Sverige än i de flesta andra länder. Lönekostnaderna rusar i väg närmast okontrollerat samtidigt som nya skattehöjningar spår på inflationen ytterligare.

Vi kommer – till betydande del på grund av skattehöjningarna i skatteomläggningen – att få prisstegringar på 8–9 % under 1990 och 1991. Det åter in i allas våra ekonomier, och det försämrar vår gemensamma konkurrenskraft mot omvärlden. Sverige fortsätter att tappa marknadsandelar för sin export.

För det andra växer nu underskottet gentemot omvärlden lavinartat. För ett år sedan trodde regeringen att underskottet för 1989 skulle bli ca 14 miljarder kronor. Det var en illavarslande siffra, tyckte man då. I dag tvingas man redovisa att underskottet blev dubbelt så stort, dvs. ca 28 miljarder kronor.

Än värre blir det om man blickar framåt. I finansplanen talas om att underskotten kommer att stiga till ca 38 miljarder kronor 1990 och ca 53 miljarder kronor 1991.

Det är rena chocksiffrorna. De är avsevärt sämre än de som regeringen redovisade för riksdagen så sent som för någon månad sedan.

De gäller under mycket optimistiska antaganden. Fortsätter kostnadsutvecklingen på det sätt den gjort hitintills blir utvecklingen en bra bit sämre.

Då kommer vi snart att dyka ner i det "arbetslöshetens stålbad" som finansministern nyligen talade om. Att vi nu är på väg in i denna situation är en följd av den politik som bedrivits. Den har inneburit att skatterna hela tiden höjts. Varje år sedan mitten av 1980-talet har skattetrycket stigit till nya rekordhöjder. 1989 steg det en bra bit.

1990 kommer det enligt finansplanen att stiga ytterligare en bit till den nya rekordnivån 57,3 %. Detta är tvärtom i förhållande till vad man sade i samband med skatteuppgörelsen. Då talades om en viss sänkning 1990. Nu blir det i stället en höjning.

Samtidigt ser vi hur utgifterna ökar snabbt. Det gäller t.ex. sjukförsäkringssystemet. Vi verkar vara Europas sjukaste land. Det gäller kommunerna, som nu dessutom börjar höja sina skatter i snabb takt.

Detta borde leda till åtgärder. Det borde leda till att regeringen äntligen gjorde någonting åt sjukförsäkringssystemet. Det är svårt att tänka sig en bättre tidpunkt för det än när man sänker marginalskatterna. Och det borde leda till att regeringen satte ett skattetak för kommunerna, vilket är nödvändigt för att förhindra att marginalskattesänkningen äts upp underifrån.

Men intet av detta sker. Det är över huvud taget inte mycket som sker i denna finansplan och budgetproposition.

Så gott som allt som nu aviseras är ett nytt kafferep med arbetsmarknadens parter i den fromma förhoppningen att detta just denna gång skall kunna ge det resultat det inte har gett hitintills. Därefter skall åtstramningar göras som regeringen i dag inte vill eller inte kan ge besked om.

Det är i sanning en svag finansplan och en svag budgetproposition som regeringen i dag lägger fram.

Den ekonomiska politiken lyser i stort sett med sin frånvaro. I brist på en sådan är det penningpolitiken med dess mycket höga räntor som får ta smällarna. Därmed förvärras de långsiktiga problemen. Budgetpolitiken är det inte lätt att säga någonting alls om. Budgetpropositionen är ihålligare än på mycket länge genom att så mycket bara skjuts på framtiden. Det är inte möjligt att i dag avgöra om budgetpolitiken för 1990/91 kommer att vara stram eller slapp. Det får framtiden utvisa.

Jag tror att det vi i dag behöver inte är kommissioner och kafferep, utan det är beslut och besked i viktiga frågor. Men det verkar man inte klara av. Det syns mycket tydligt på två områden som är aktuella i dessa dagar.

Det ena är barnomsorgskrisen.

Socialdemokraterna har envist och länge sagt nej till och motarbetat så gott som alla alternativ, och därmed har krisen förvärrats.

I valrörelsen 1988 lovade socialdemokraterna att alla som ville skulle få dagisplats 1991.

Nu säger statsministern visserligen att detta löfte inte var ett löfte utan bara ett mål, medan partisekreteraren säger att det inte var ett mål utan ett löfte, och den nytilträdde socialministern säger att hon till skillnad från såväl statsministern som partisekreteraren inte ser någon skillnad på mål och löfte, utan det är bådadera.

Det visar bara att politiken på detta område håller på att bryta samman.

Barnomsorgskrisen kommer med all sannolikhet att vara värre 1991 än vad den är i dag, och så kommer det att förbli så länge inte politiken läggs om.

Det andra området där vi ser handlingsförlamningen är energipolitiken.

I går gjordes en regeringsombildning, som innebar att Birgitta Dahl fråntogs regeringsansvaret för energipolitiken. Det var nödvändigt, och det var från våra politiska utgångspunkter välkommet.

Men det räcker självfallet inte. Politiken måste läggas om. Det är helt enkelt fel att tala om en förtida avveckling av kärnkraften. Vi kommer att behöva utnyttja de kärnkraftverk vi har så länge de är säkra för att klara både jobben och miljön under 1990-talet.

Ju förr vi får besked om det, desto bättre. Dagens förvirring bara skadar Sverige.

Utvecklingen sedan mitten av 1980-talet har inneburit att Sverige har halkat efter andra länder. 1989 låg vi sist när det gällde tillväxt. 1990 kommer vi nu att få bibehålla denna föga hedrande bottenplats.

Finansplanen och budgetpropositionen innebär att allt skall fortsätta som vanligt. Skattetrycket skall höjas. Kostnadskrisen kommer av allt att döma att förvärras. Underskotten gentemot omvärlden kommer att öka i snabb

takt. Krisen för den offentliga sektorn förvärras. Sverige fortsätter att halka efter i förhållande till andra länder.

Det är illa för Sverige att vi har en så svag regering, en så svag finansplan och en så svag budgetpolitik.

Prot. 1989/90:48
10 januari 1990

*Överlämnande av
budgetpropositionen*

Anf. 7 BENGT WESTERBERG (fp):

Herr talman! Det hade varit bra för svensk ekonomi om regeringen i dag hade lagt fram ett budgetförslag och en finansplan som vi hade kunnat applådera. Jag vill inte förneka att det finns positiva inslag i budgetförslaget – skattereformen är naturligtvis det allra viktigaste – men tyvärr tvingas jag i min kommentar mest framföra kritiska synpunkter.

Det finns stora problem i svensk ekonomi, säger regeringen, och utvecklingen har nu kommit till en kritisk punkt. Det där med den kritiska punkten har vi hört förr. Nu framhålls det i finansplanen för säkerhets skull två gånger! Finansministern nämnde det också i sitt anförande alldeles nyss. Allt detta får väl ses som ett uttryck för att finansministern nu verkligen vill understryka att läget är *mycket* kritiskt.

Inte minst mot den bakgrunden är det budgetförslag som framläggs alltför svagt.

Regeringen säger i finansplanen att det behövs "omprövningar av tidigare gjorda utgiftsåtaganden" – men föreslår inga åtgärder.

Statsministerns statsmannamässiga budskap i höstens regeringsförklaring om att uppgiften att föra en ansvarsfull ekonomisk politik skulle överordnas övriga politiska krav och att reformer skulle uppskjutas eller omprövas om de inte kunde finansieras inom ramen för en fortsatt stram finanspolitik ekar i dag tomt. Inte ens att skjuta på reformer har regeringen orkat med.

Regeringen föreslår längre semester trots att det är brist på arbetskraft.

Regeringen föreslår utbyggd föräldraförsäkring trots att man förutser försvagade offentliga finanser 1991.

Den främsta orsaken till att vår ekonomi har nått en kritisk punkt är, som finansministern också framhöll, pris- och lönekostnadsutvecklingen. Priser och löner har under hela 1980-talet ökat snabbare i Sverige än i våra konkurrensländer. Resultatet har blivit att svenska företag har tappat – och fortsätter att tappa – marknadsandelar.

Om vi vill minska pris- och löneökningstakten måste finanspolitiken bli stramare. Finansministern sade att "en ytterligare åtstramning av den ekonomiska politiken är motiverad". Men *innan* regeringen bestämmer sig för i vilken utsträckning den ekonomiska politiken skall skärpas skall man inbjuda arbetsmarknadens parter till nya kafferep i Rosenbad.

Man tar sig för pannan! Har regeringen ingenting lärt av alla tidigare erfarenheter? Detta är och förblir fel väg.

Det är naturligtvis mycket rimligt att regeringen för en dialog med arbetsmarknadens parter om den ekonomiska utvecklingen. Men att på detta sätt i praktiken överlåta den ekonomiska politiken till dem är en oförsvarlig dumhet som kommer att straffa sig.

Jag har aldrig förstått vad det är för fel på den gamla svenska modellen: att regeringen tar ansvar för den ekonomiska politiken, skattepolitiken och

socialpolitiken, medan arbetsmarknadens parter förhandlar om löner och andra anställningsvillkor.

Det är inte LO:s, TCO:s, SAF:s eller andra arbetsmarknadsparters uppgift att bedöma om det behövs en stram budget eller inte, det är regeringens. När regeringen inte orkar ta det ansvaret är det bara ytterligare ett utslag av handlingsförlamning.

Regeringen överskattar ständigt möjligheterna att använda planekonomiska metoder för att styra löneutvecklingen. Erfarenheterna borde ha lärt dem att överenskommelser med arbetsmarknadens parter om att begränsa löneökningarna inte säger ett dugg om hur stor den faktiska löneökningen blir. Hela föreställningen blir bara ett spel för gallerierna. Möjligen hoppas regeringen att på det sättet kunna ha någon att skylla på när det sedan går åt skogen.

Men ansvaret för den svaga finanspolitiken och dess effekter på inflation och räntor är regeringens och ingen annans. Det är brist på politisk handlingskraft som genomsyrar denna budget. Ingen regeringsombildning i världen, med inre kabinett, nya arbetsgrupper och fler sammanträden, kan dölja det. Det är inget fel på den gamla svenska modellen, men den kräver en självständig och handlingskraftig regering.

Det behövs en stramare finanspolitik, säger regeringen och finansministern. Men eftersom det höga svenska skattetrycket skapar problem och det är väsentligt att skatteuttaget begränsas, måste den strama finanspolitiken, med regeringens egna ord, "framdeles komma till stånd genom åtgärder på utgiftssidan". De åtgärderna lyser med sin frånvaro i det här budgetförslaget.

I stället för att dra den, efter höstens strama regeringsförklaring, enda logiska slutsatsen att skjuta på reformer, lovar regeringen att de skall genomföras enligt planerna. Men samtidigt framhåller man att det kan bli aktuellt att efter samtalen med parterna återkomma med andra förslag till åtstramningsåtgärder.

Som så ofta förr rullar regeringen de besvärliga frågorna framför sig. Man lovar att återkomma med än det ena, än det andra.

Effekten blir att regeringen hamnar i ständigt nya paniksituationer och – trots de egna varningarna – föreslår nya skattechöjningar. Jag vill erinra om att man också i fjolårets finansplan tog avstånd från möjligheten att strama åt med hjälp av skattechöjningar, men det hindrade inte regeringen från att några månader senare föreslå en rad skattechöjningar.

Herr talman! Låt mig till sist också säga några ord om själva budgetförslaget.

När Ingvar Carlsson presenterade den nya regeringen i går på en presskonferens sade han att nu skulle miljön genomsyra all politik. Birgitta Dahl skall därför springa som en skällad råtta mellan olika arbetsgrupper. Det kommer att kräva så mycket energi att hon får släppa själva energipolitiken. Men budgeten genomsyras sannerligen inte av någon offensiv i miljöfrågorna.

Samtidigt som det yttersta ansvaret för våra orörda älvar överlämnas till LO föreslår regeringen som vanligt alltför små resurser till skyddet av värdefull natur och till åtgärder mot luftförorening och försurning.

Och vad är det egentligen för fördelningspolitiska värderingar som styr socialdemokraterna?

Först stoppar man strax före jul möjligheterna för människor på flykt undan förtryck och förföljelse att få politisk asyl i Sverige. Sedan lägger man fram en budget där biståndet till Östeuropa skall betalas av fattiga mottagare av svenskt bistånd till u-länder och där det glömda Sverige är lika bortglömt som någonsin.

För de handikappade och deras familjer är budgetförslaget en ny besvikelse i raden av många. Exempelvis sker inte heller denna gång någon förbättring av vårdbidraget till föräldrar med barn med handikapp.

Och den förnyelse av den sociala tjänstesektorn – dvs. vård, omsorg och utbildning – som många väntar på lyser fortfarande med sin frånvaro. Vi måste få mer för pengarna säger regeringen, men vågar inte på allvar pröva den metod som i alla andra sammanhang har visat sig överlägsen när det gäller att verkligen få mer för slantarna, nämligen ökad konkurrens och valfrihet.

Socialdemokraternas läsning i den frågan leder oundvikligen till det slags svekdebatter som man nu håller på att få när det gäller dagisutbyggnaden. Redan har regeringen i smyg skjutit fram den tidpunkt då målet om full behovstäckning skall vara uppnått.

År 1985 beslutade riksdagen att de som vill skall kunna få plats i barnomsorgen "fr.o.m år 1991".

I budgetpropositionen sägs nu att målet skall nås senast vid "utgången" av 1991. Knappast någon tror att regeringen kommer att leva upp till det löftet heller.

Socialdemokraterna håller genom sitt halsstarriga motstånd mot enskilda initiativ och alternativ på att skapa ett misstroende mot den sociala tjänstesektorn som på sikt utgör ett hot mot hela välfärdsstaten. Budgetförslaget – och skiftet på socialministerposten – inger inte heller denna gång något hopp.

För att sammanfatta, herr talman, är det en svag budget regeringen lägger fram. Om två veckor kommer vi från folkpartiets sida att redovisa vårt alternativ. Riktlinjerna för detta blir en stramare budget med omprioriteringar som ger större utrymme för i första hand miljön och det glömda Sverige.

Anf. 8 OLOF JOHANSSON (c):

Herr talman! Miljöpolitiken skall genomsyra all annan politisk verksamhet, har vi fått höra de senaste dagarna. Men hittills har det inte varit så. Låt mig därför till att börja med uppehålla mig vid det som saknas i den här budgeten.

En del socialdemokratiska refränger är särskilt envisa. Den här har stått sig sedan 1968:

"Nej, det är inte möjligt att uttrycka miljövärdena i ekonomiska termer. Den räknekonsten ska vi inte ödsla tid på."

Från 1968 – fram till i söndags. Då spreds nyheten att också socialdemokraterna, i varje fall de vid långtidsutredningssekretariatet, till sist väckts till insikt om att den samlade produktionen – bruttonationalprodukten, eller BNP som vi brukar säga – måste tillföras miljö- och naturresursvärden.

"Den räknekonsten ska vi inte ödsla tid på", hette det förr. Det var det socialdemokratiska statsrådets kommentar till 1960-talets centermotioner om nationalproduktens kostnadssida i form av miljö- och naturresursförstörelse.

Centermotionen 1966 kritiserade t.ex. det faktum att "— nationalproduktens ökning alltmer möjliggöres på bekostnad av naturförstörelser, till vilka hänsyn inte togs i nationalprodukten." Motionen bar Gunnar Hedlunds namn. Krav ställdes på ett välfärdsmått med miljö- och naturresursvärden.

Centerkravet återkom år efter år. Så småningom fick det stöd från fler partier. 1989 var det bara genom samverkan med moderaterna som socialdemokraterna kunde hejda ett nytt sätt att räkna landets tillgångar. Enligt långtidsutredarna tänker man nu om. Men finansplanen ger ingen bekräftelse för regeringens del. Därför måste finansministern nu ge besked. Är det regeringens avsikt att långtidsutredningen skall utarbeta BNP-mått och nationalräkenskaper som rymmer värden för naturresurser och miljö eller skall vi behöva vänta på centerförslagens 25-årsjubileum?

Vad betyder, i så fall, detta nya förhållningssätt i praktiken? Vad betyder det t.ex. för Ammerån – den orörda Norrlandsälv som genom sin naturliga kalkrikhet står emot förurning och därför rymmer en flora och fauna som är helt unik. Frågan om kraftutbyggnad lär inte finnas på regeringens dagordning för morgondagens sammanträde. Men vad händer när energiminister Molin ser sig om efter älvor att bygga ut? Kommer Ammeråns unika ekosystem då att bestå som en nationell tillgång? Och hur blir det då med Kalixälven?

Att bruka bättre i stället för att ständigt förbruka mer. Det är den enda hållbara linjen för framtiden.

Alla som vill se framåt inser att miljöförstörelsen måste hejdas. Tänk vilken enorm drivkraft som skulle ligga i en gemensam värdering av tillväxtens innehåll och kvalitet? Att fler erkände att tillväxt *kan* ha olika kvalitet. Eller vad sägs om användning av fossila bränslen och uran som exempel? Deras användning är ju att "ta ur lager", dessutom att främja miljöföreningar, skapa avfall, som för övrigt ingen vet hur man skall ta hand om, till skillnad från användning av förnyelsebar energi. Där tas ingenting ur lager. Samtidigt är effekterna på den omgivande miljön helt olika, avfallsfrågan likaså. Men eftersom vi inte låtit föreningen betala för sig, inte brytt oss om att definiera tillväxtens kvalitet, så räknar vi fel. Allting räknas på samma sätt, positivt och negativt, utan åtskillnad. Det kallar vi sedan bruttonationalprodukt, BNP, och så beräknas också dess tillväxt.

Om vi förstör miljön samtidigt som vi producerar, innebär det att vi sågar av den gren som vi själva sitter på. Då blir ingen uthållig tillväxt möjlig. Se på öststaterna som skrämmande exempel. Därför är god miljö en förutsättning för *uthållig* ekonomisk utveckling. Bara den som ser kortsiktigt *och* dessutom avgränsat kvantitativt på tillväxt och dess begrepp kan nonchalera denna självklarhet. Därför har centern under lång tid drivit på för att "god miljö" också skall vara ett mål för den ekonomiska politiken. Det beslutet fattade som bekant riksdagsmajoriteten i juni. Naturresursräkenskaper kan ge det beslutet innehåll! Men det beskedet saknas i budgetpropositionen.

Därför borde också regeringsombildningen ha inneburit en förstärkning av miljödepartementet. En åtgärd borde vara att alla miljöpåverkande ekonomiska styrmedel inom kommunikations-, energi-, industri- och jordbruksområdena läggs i miljöministerns hand, naturresurshushållning och dess räkenskaper likaså. Det vore en rimlig balans till finansdepartementet, där man ändå har mycket att göra. Där sker ju dessutom ändå det mesta.

I skattereformen in-tecknas energibeskattnig som finansieringskälla utan att skatten används som styrmedel för bättre miljö. Samtidigt upprepas regeringens "generalklausul" från höstens regeringsförklaring: "— en ansvarsfull ekonomisk politik överordnas övriga politiska krav". Inga undantag görs: inte för att främja god miljö, som är ett mål för den ekonomiska politiken, och inte för att främja omställning av energisystemet. Då blir frågan: Varför använder man då inte skattesystemet för dessa uppgifter? Genom att fördela skatteuttaget mellan producenter och hushåll på energiområdet får man dessutom en rättvis fördelning.

De som lyssnade på nyheterna i morse vet också att effekterna av den föreslagna skattereformen i det här avseendet också i hög grad har nått Norrbotten, där metallarna räknat på sin ekonomi och funnit att de var skattereformens förlorare – inte med så få kronor heller. Därför blir det än mer obegripligt att regeringen inte är beredd att ställa upp och göra en ordentlig fördelningspolitisk analys av det som den tänker åstadkomma tillsammans med folkpartiet.

Barnomsorgen tillhör inte heller det prioriterade området. Där beräknas för övrigt "vinsten" för staten bli 2 miljarder kronor för innevarande budgetår, eftersom man inte klarar av att bygga ut barnomsorgen i den takt man tidigare trott. Som alla numera vet, beror det på att regeringen ensidigt prioriterar *en* omsorgsform och vägrar låta föräldrarna själva avgöra, vilket skulle kunna ske t.ex. genom införande av vårdnadsbidrag. Hur skall generalklausulen i budgetpropositionen tolkas i detta sammanhang? Är barnomsorgen en del i åtstramningspolitiken? Efter att ha hört den nya socialministern i går kväll i TV, kan jag konstatera att det är en möjlig tolkning. Hon sade ungefär så här: Den målsättning vi satte upp – det är ett löfte att vi skall arbeta för den. Men om "för många" födda barn är ett hinder för att uppnå målet som regeringen arbetar för, så är väl budgetklausulen också ett hinder, eftersom fler barn kostar mer.

Bytesbalansen är ur balans, och oljepriset stiger. Kostnadsutvecklingen skenar i väg. Överhettningen består, trots att en del andra partier i våras agerade som om den inte fanns. Ja, den är t.o.m. så allvarlig "att en ytterligare åtstramning av den ekonomiska politiken är motiverad". Men först skall regeringen ha överläggningar med arbetsmarknadens parter, och dessa skall vara klara samtidigt med deklarationen.

Den här gången har regeringen därmed undvikit att precisera ett samhälls-ekonomiskt "utrymme" för löneökningar. Det är ett framsteg, eftersom det snabbt brukar förvandlas till ett golv i förhandlingarna på arbetsmarknaden. Det borde vara en utgångspunkt för överläggningarna att också nå en gemensam bedömning av "det samhällsekonomiska utrymmets" storlek. Därutöver krävs bl.a. gemensamma utgångspunkter för avtals- och förhandlingsperioder samt att kompensationskrav kan desarmeras. Som grund krävs

emellertid, vilket andra talare har nämnt tidigare, en trovärdig ekonomisk politik. Det avgör till sist avtalens reala innehåll. Till trovärdigheten hör också att de som oftast har högst lön och högst predikar återhållsamhet för andra – SAF-direktörer och liknande personer – måste leva som de lär.

Centerpartiet vill också i fortsättningen se fria förhandlingar mellan parter på arbetsmarknaden och att dessa tar sitt ansvar för samhällsekonomin. Därför avvisar centern varje form av inkomstpolitik eller en sådan sammanblandning av fackligt och politiskt ansvar som innebär att ingen till sist tar ansvar för någonting. Höstens erfarenheter från utbildningspolitikens område manar inte till efterföljd.

Anf. 9 LARS WERNER (vpk):

Herr talman! Denna form för en första kommentar av regeringens budgetproposition är ju ny, men eftersom färdriktningen i årets budgetproposition knappast skiljer sig markant från vad som har presenterats under de senaste åren blir väl också kommentarerna ungefär desamma. Låt mig också inom parentes, herr talman, till finansministern säga att jag tror att det hade varit praktiskt bättre för oss som skall delta i denna första kommentar om vi hade fått finansplanen något tidigare. Jag känner till problemen i detta sammanhang, men jag vill ändå ta upp frågan.

Fortfarande är det budgetens huvudlinje, regeringens huvudlinje, att skylla det man kallar ekonomisk obalans på löntagarna och deras enligt regeringen alltför höga löneläge. Därav kommer förslaget att inbjuda arbetsmarknadens parter till överläggningar i syfte att bryta den alltför höga löneökningstakten. Det kan ju i och för sig bli en stimulerande uppgift för den nye industriministern att börja med i sitt arbete i regeringen. Nu är väl kanske löntagarorganisationerna måttligt förtjusta i statlig inkomstpolitik.

Var, finansministern, finns initiativet till att diskutera företagens rekordvinster och hur de används? Finns det inga idéer om att dessa möjligen kan vara en orsak till den nuvarande inflationstakten? Anser regeringen att de senaste årens vinstutveckling, där ganska litet av vinsterna har använts för produktiva investeringar i nya arbetstillfällen, har något att göra med den svenska ekonomins problem? Om vi ser på det senaste decenniets utveckling kan vi konstatera att det i dag är representanter för det svenska näringslivet som talar om hur bra 80-talet har varit för kapitalägarna.

Jag har i ett annat sammanhang häromdagen haft anledning att citera en mycket nöjd chef för näringslivsorganisationen Näringsliv och samhälle, Hans T:son Söderström, som uttrycker mycket stor förnöjelse över 80-talet som kapitalets decennium.

Svenska Dagbladets affärsbilaga har haft beräkningar som visar att en kapitalägare som 1980 satsade 100 000 kr. på børsen i dag har en förmögenhet på mellan 1.3 och 1.4 miljoner samtidigt som en kommunalanställd som 1980 tjänade 5 000 kr. i månaden i dag har en lägre reallön än vid decenniets början.

Detta visar att en omfattande omfördelning under 1980-talet har genomförts i svensk ekonomi, från offentligt till privat, från löntagare till kapitalägare. Att mot denna bakgrund göra gällande att huvudorsaken är de

svenska löntagarna är enligt min uppfattning svårt, och det skall vara svårt eftersom det som jag ser det i grunden är felaktigt.

En av våra stora liberala tidningar har nu inlett en artikelserie om det svenska klassamhället. Denna understryker ytterligare resultatet av den orättvisa fördelningspolitik som har förts under 80-talet, av både borgerliga och socialdemokratiska regeringar. De rika har blivit rikare, och de fattiga har i vissa avseenden fått det sämre.

Det finns som vi ser det överdrivna farhågor i finansplanens syn på den svenska ekonomin, farhågor som sedan enligt regeringen rättfärdigar en fortsatt stram politik gentemot löntagarna. Med den sjukdomsdiagnosen för ekonomin motiverar nämligen regeringen en fortsatt medicinkur i form av den tredje vägens ekonomiska politik. Även om Carl Bildt säger att denna politik inte finns, så är det fråga om samma politik. Denna slår i första hand mot löntagarna och kommer att ytterligare öka klyftorna i samhället.

Det finns flera punkter där vår bedömning av det ekonomiska läget inte sammanfaller med regeringens. Regeringen anser att ekonomins problem består i alltför låg produktivitetsutveckling, för hög inflation och dålig bytesbalans. Till dessa problem, säger man, kommer att Sverige ha tappat marknadsandelar på världsmarknaden, att BNP utvecklas för långsamt jämfört med andra länder och att timkostnaden för arbetskraften stiger för mycket.

Resonemanget om att svensk ekonomi har förlorat marknadsandelar utomlands är riktigt. Men det har också andra länder gjort. Och enligt tillgänglig OECD-statistik har Japan och Västtyskland förlorat marknadsandelar i kanske ännu högre grad än Sverige.

Detta används nu av regeringen för en stramare politik riktad mot löntagarna och mot deras konsumtion. Men problemet i svensk ekonomi är ju inte i första hand att svenska löntagare köper japanska bandspelare. En av orsakerna till obalansen, som redovisas i bytesbalansen, är enligt vår mening svenska företags investeringar utomlands, investeringar som görs med pengar lånade där. Jag vill påminna om att regeringen i kompletteringspropositionen i våras skrev att intäkter från utlandsinvesteringar i dag inte redovisas som pluspost i bytesbalansen. Därför är statistiken inte helt rättvisande. Om man borträknar investeringarna utomlands blir bytesbalansunderskottet inte så stort. Jag menar att dessa lånade medel till investeringar utomlands inte är någon anledning att strama åt ekonomin för de svenska löntagarna här hemma.

Något vackert måste man väl också säga om regeringen i dessa dagar. Nu vill regeringen ta in miljömått i BNP-begreppet. Det är enligt min uppfattning utmärkt. Det kanske man skulle ha gjort tidigare. Hade någon tagit med frågan om inverkan av asbest eller andra arbetsmiljögifter när vi diskuterade tillväxtbegreppet inom svensk industri, så skulle vi troligen ha haft både ett bättre arbetsliv och ett bättre samhällsliv i dag. Det är bra att man tänker i dessa banor, och jag tror att det behövs mer av samma åtgärder för att trygga miljön. Men det finns naturligtvis andra problem som borde ligga oss politiker lika nära att lösa. Jag tänker då på det som jag började med, nämligen rättvisa och fördelning. Under 80-talet har det ju skett en utveckling bort från jämlikhetens samhälle. Sverige har alltid varit ett klassamhälle, men under en period minskade faktiskt klyftorna i samhället. Därför

tycker jag att det är dags att börja tala om en social tillväxt, en tillväxt som rymmer miljöhänsyn men som också innebär att man ställer krav på att det goda som skapas skall fördelas rättvist. Jag skall inte ta upp någon namn-debatt när det gäller vårt parti, men ett parti i Norge som står vpk nära myn-tade i den senaste valrörelsen uttrycket del godenc. På svenska betyder det ungefär dela det goda. Jag tycker att det är en kort och bra paroll som säger mycket.

Till sist, herr talman, finns det en tendens från regeringen när den presenterar budgeten i januari, en tendens som har förstärkts under de senaste åren, nämligen att regeringen säger mycket litet konkret i januari och i stället antyder att besked i alla viktiga frågor skall ges längre fram. Så är det i år också när det gäller energipolitiken, äldreomsorgen, livsmedels- och jord-brukspolitiken, försvarspolitiken och flera andra stora områden. Detta gör det svårare för oppositionspartierna att göra ett övergripande ställningsta-gande till regeringens politik och i det sammanhanget under den allmänna motionstiden också presentera heltäckande alternativ.

Jag vill allra sist ta upp en fråga som det nu förs en debatt om, nämligen barnomsorgen. Om det är fråga om löfte eller målsättning från regeringen, skall jag inte lägga mig i. Men kan regeringen ge någon antydning om hur den vill uppnå det som sades i valmanifestet för ett och ett halvt år sedan, dvs. hur full behovstäckning skall kunna uppnås 1991 med tanke på bristerna i barnomsorgen? Hur har regeringen tänkt klara av detta? Om regeringen kan råda bot på polisbristen genom 800 fler utbildningsplatser så har regeringen kanske också några tankegångar om hur den skall lösa problemet med bristen på förskollärare, trots den ökning som regeringen redovisar i budgeten.

Anf. 10 CLAES ROXBERGH (mp):

Herr talman! Jag tycker att det är oförskämt mot det svenska folket och riksdagen att regeringen inte lägger fram ett heltäckande budgetförslag.

Regeringens uppgift är att i januari lägga fram en budget som gör skäl för namnet och därmed klargöra sina avsikter med den totala politiken under det kommande budgetåret.

Nu finns det på område efter område stora luckor som skall fyllas av kom-mande propositioner. Hur skall vi kunna få en samlad bild av den ekono-miska politiken? Hur skall vi kunna göra bedömningar och prioriteringar? Har regeringen själv en sådan helhetsbild? Om regeringen har det är det re-geringens skyldighet att förmedla den till oss, men det har den inte lyckats med. Om regeringen inte har denna helhetsbild, vilket egentligen är allvarli-gare, då kan man fråga hur regeringen sköter sitt mandat. Denna ordning kan knappast vara förenlig med vare sig grundlag eller riksdagsordning. Om denna ordning fortsätter måste budgetprocessen ändras. Vi kräver därför att vi får en allmän motionstid i anslutning till kompletteringspropositionen. Det är det enda rimliga.

Men till propositionen. Fortfarande saknas rejäla miljömål i propositio-nen. Det räcker inte att regeringen säger att tillväxten skall vara hög och jämn inom ramen för en god miljö. Miljömålet måste vara överordnat den ekonomiska politiken. Ingvar Carlsson, varför inte släppa in Birgitta Dahl i finansdepartementet i stället? Det tycker jag skulle vara mycket bättre än att

släppa in henne i dessa tre arbetsgrupper. Då skulle hon nämligen kunna ha inflytande på den ekonomiska politiken, vilket är det viktigaste.

I propositionen är BNP-tillväxt som vanligt målet. Jag kan ge finansministern ett recept. Det finns flera sätt, som inte finns med i propositionen, att öka BNP-tillväxten. Vi kan dela ut gratis kola till barnen. De får då fler hål i tänderna, vilket innebär mer arbete för tandläkarna. Vi kan dela ut gratis cigaretter, vilket leder till mer sjukhusvård. Vi kan införa högre hastigheter på vägarna, vilket leder till fler olyckor och därmed högre BNP. Vi skulle därmed få en fantastisk tillväxt i Sverige. Men vi kan självfallet inte resonera på detta sätt. Det leder ju fullständigt in absurdum. Det är inte relevant att diskutera BNP-tillväxt några tiondelar upp eller ner.

I våras missade regeringen tillfället att strama åt ekonomin. I stället införde den, tillsammans med centern, det verkningslösa tvångssparandet. Regeringen talar nu om att överhettningen skall dämpas just för att den har drivit igenom sitt och folkpartiets skatteförslag. I propositionen beräknas skattereformen ge en stor privat konsumtionsökning, och dessutom tillkommer ett ökande underskott i bytesbalansen.

Samtidigt som regeringen påstår sig vilja dämpa överhettningen vill den ytterligare öka utbudet av arbetskraft, eller på vanlig svenska – regeringen förväntar sig att svenska folket arbetar mer. Men vi i Sverige arbetar ju redan mest i Europa. 80 % av kvinnorna arbetar och 85 % av männen. Vad gör vi i stället? Jo, vi skickar hem flyktingarna eller låser in dem. Men släpp i stället ut flyktingarna i arbete. Låt dem gå en svenskkurs och efter 14 dagar få komma ut i arbetslivet. Då skulle vi få arbetskraft till den svenska arbetsmarknaden. I stället skickas dessa människor hem. Är detta en sund politik? Var finns helheten i denna politik? Det som jag föreslår skulle ge en mänskligare situation för flyktingarna, och Sverige skulle få fler människor i arbete.

Efter den genomgångna avtalsrörelsen kommer vi att få en kostnadsexplosion av sällan skådat slag. Men nu har vi avhänt oss både penning- och valutapolitiken, så vi kommer att få mycket stora svårigheter. Sverige kommer att få en mycket kraftig inflation som vi vet leder till orättvisor och fördelningspolitiska problem. De rika kommer att tjäna ännu mer på detta.

Hur står det egentligen till när en tredjedel av barnfamiljerna, såvitt jag har förstått, lever under existensminimum? Det måste vara något som är gallet.

Kommer regeringens föreslagna politik att innebära att Sverige följer Brundtlandkommissionens rekommendationer för en hållbar utveckling? Jag anser att den inte gör det. Detta är inte en ansvarsfull hushållning. Ekonomi borde handla om, eftersom det är vad det betyder, hushållning med knappa resurser. Men detta sysslar vi faktiskt inte med i Sverige, inte än så länge.

Det borde vara mycket viktigt att få veta om miljöförstörelsen i Sverige kommer att öka eller minska under 90-talet. Kommer förbrukningen av ändliga naturtillgångar att öka eller minska i Sverige?

Det är en fråga som vi länge har krävt att få svar på. Visserligen kommer regeringen sent omsider att tillsätta en utredning om nationalrealräkenskaper. Men före oss ligger Holland, Norge och Västtyskland, så det är verkli-

Prot. 1989/90:48
10 januari 1990

*Överlämnande av
budgetpropositionen*

gen på tiden. Men sedan måste vi också vidta åtgärder. Det räcker inte att veta utan man måste också göra något.

Hur är det – bryr sig regeringen om den oro för miljöproblemen som svenska folket har och som har visats i den ena undersökningen efter den andra? Tror regeringen att svenska folket är berett till uppoffringar för att få en bättre miljö? Vad tänker regeringen göra åt miljöproblemen i praktisk handling under 1990/91? Ja, detta framgår inte av propositionen, och det borde det göra.

Socialdemokraterna har ofta sagt att de skall bli ett miljöparti i ordets bästa bemärkelse. Birgitta Dahl har sagt att miljön är arbetarrörelsens viktigaste fråga. Vi vill se resultatet av detta. Men hur agerar man? Jo, vid första riksmötet efter valet bryter man ett av sina vallöften, nämligen att bevara den fjällnära skogen.

Detsamma gäller energipolitiken. Regeringen har brutit mot givna löften och fattade beslut flera gånger. Av de 30 avvecklingsåren har 10 gått, och regeringen har handlat så att elberoendet har ökat:

- genom att tillåta direktverkande el
- genom att inte åtminstone hålla konstantt reall pris på kol och olja enligt riksdagens beslut
- genom att dra in anslagen till energirådgivning
- genom att skära ner anslaget till stöd för elersättande och eleffektiva produkter och processer från yrkade 100 miljoner till 50 miljoner.

Vi kräver minst en miljard. Det gäller att få fram alternativ energi i form av solfångare, biogas, vindkraft och utbyte av direktel i hus samt eleffektivisering inom industrin.

De här är en dålig budget också för kommunikationerna. Det föreslås inga höjningar i budgeten. Det är anmärkningsvärt, eftersom riksdagen har sagt att mer investeringar behövs. Det borde regeringen känna till. Hur tänker regeringen verkställa riksdagens beslut i denna fråga?

Staten måste anslå mer pengar för att köpa trafik på olönsamma järnvägsbanor. I dag satsas två tredjedelar av det som satsades vid riksdagsbeslutet 1988. Man har rustat ner järnvägstrafiken på dessa bandelar med en tredjedel sedan 1988. Nu kommer trafik på en rad bandelar att läggas ner. Jag skall nämna några exempel: Uddevalla–Herrljunga–Borås, Östersund–Sundsvall, Blekinge kustbana, Göteborg–Borås. På en rad orter tvingas länstrafikhuvudmännen att ta över det ansvar som staten borde ta. Är det här regeringens miljövänliga trafikpolitik? Det verkar inte så!

Regeringen utlovade att våren 1988 skulle det samlade greppet på miljöpolitiken tas, men på avfallsområdet hände ingenting. Sedan utlovade man en avfallsproposition först våren 1989, sedan sköts den upp till oktober 1989 och sedan till december 1989. Lagförslaget "bidde" en bilaga i statsverkspropositionen, vilket är anmärkningsvärt. Det var kanske bäst att dölja det, eftersom det inte är mycket för världen och till intet förpliktigande och utan ordentliga krav. När skall regeringen ta itu med avfallsfrågorna och göra något ordentligt?

Regeringen skall ha betyget underkänd för propositionen!

Herr talman! Carl Bildt ägnade en stor del av sitt inlägg till att beskriva hur svag budgeten är och hur svag finanspolitiken är. Den budget som vi lägger fram är balanserad, dvs. att statens intäkter täcker statens utgifter. Vad är då en starkare budget än den här, Carl Bildt? Logiskt sett borde den vara en budget som visar överskott. Men då säger moderaterna att detta icke får ske. Visar budgeten överskott är det en överbeskattning av folket, en socialisering av inkomsterna och människorna. Därför motsätter sig moderaterna varje budgetöverskott. Så, Carl Bildt, vad är en starkare budget enligt moderaterna? Hur ser denna fisk eller fågel ut?

Bengt Westerberg säger att LO, TCO och SAF inte skall bedöma hur budgetpolitiken skall föras. Det är alldeles riktigt. Ansvaret för finanspolitiken och alla dess verkningar är regeringens och ingen annans. Det tänker vi inte överlåta på arbetsmarknadens parter. Däremot är det av största vikt för finanspolitikens utformning om arbetsmarknadens parter inser för det första situationens allvar i ekonomin, för det andra de möjligheter som skattereformen öppnar för att 1991 träffa ett mycket lågt avtal och därmed kraftigt sänka kostnads- och prisstegringen. Det borde vara av stort intresse för varje regering och t.o.m. denna riksdag om det visade sig att detta var möjligt. Det skulle underlätta vårt arbete i allra högsta grad.

Sedan till de båda herrarna Bildt och Westerberg som med stort förakt talar om kafferepet på Haga. Bengt Westerberg trodde att kafferepet skulle äga rum i Rosenbad, men det blir på Haga. Jag vill påminna om att det förra kafferepet på Haga ledde till en stor skattereform. Inte minst Bengt Westerberg borde ha detta i tankarna.

Jag vill korrigera Bengt Westerberg på en annan punkt. Bengt Westerberg säger att ansvaret för våra orörda älvar skall överlämnas till LO. Därmed torde avses den nye industriministern. Sanningen är att ansvaret för våra älvar, rörda såväl som orörda, ligger på miljödepartementet. Miljödepartementets möjligheter att utöva detta ansvar förstärks genom att den fysiska riksplaneringen nu överförs till miljödepartementet.

Bengt Westerberg säger, med all rätt, att åtstramningen i dag kommer att handla om att bearbeta budgetens utgiftssida. Samtidigt hävdar han med visst patos nödvändigheten av att öka statsutgifterna när det gäller t.ex. det glömda Sverige och u-hjälpen. Det har han naturligtvis rätt att göra. Men på en punkt blir resonemanget obegripligt, nämligen när det gäller de privata alternativen inom barnomsorgen. Det framställs som att dessa privata alternativ skulle kunna lanseras som ett alternativ till ökade utgifter för barnomsorgen. Det är väl så, Bengt Westerberg, att även de privata alternativen skall vara skattefinansierade. Det är skattebetalarna som skall betala de privata daghemmen, liksom som de betalar de kommunala.

Olof Johansson påtalade att regeringen har haft 20 år på sig att genomföra Hedlunds gamla motionskrav om ett miljömått i våra nationalräkenskaper. Det är en händelse som ser ut som en tanke. Olof Johansson glömmer bort att det faktiskt under dessa 20 år har suttit ett antal borgerliga regeringar i sex år och att Olof Johansson själv besatt en taburett t.o.m. i budgetdepartementet i dessa regeringar. Där borde han själv ha haft goda möjligheter att förverkliga centerns krav på nationalräkenskapernas utformning. Frågan är:

Varför gjorde ni inte det då? Statsministern var centerpartist i fyra år. Hade han inget inflytande över en så obetydlig detalj som nationalräkenskapernas utformning?

Detta är oerhört symptomatiskt för samtliga borgerliga företrädare. Sex år av vår ekonomiska politiska historia är uttraderade. Ni skulle kunna tävla med de gamla stalinisterna när det gäller att ändra på historiens gång. Ni skulle ha suttit och rivit långa sidor och många kolumner ur våra historieböcker vid det här laget. Vad ni höll på med hoppas ni vid alla gudar att folk skall ha glömt vid det här laget.

Miljödepartementet och finansdepartementet samarbetar sedan en längre tid när det gäller att utveckla nationalräkenskaperna för att få ekologiska mått. När vi nu tar det steget att vi tillsätter en utredning är det på grundval av det arbete som har utförts inom båda dessa departement.

Återigen upprepas det från både miljöpartiets och centerpartiets sida att vi måste använda skatterna som instrument för att skapa en bättre miljö. Men samtidigt rasar centerpartiet i dag mot alla förslag som handlar om att vi skall begränsa utsläppen från bilismen genom att belägga den med vissa skatter eller minska skattesubventionerna beträffande bilismen.

Jag inser att det är svårt att driva miljöpolitik. Det finns målkonflikter såväl inom det området som inom alla andra områden. Men att efterlysa miljöpolitiska angrepp samtidigt som man avvisar sådana, som centern gör, ligger bra nära hyckleri i politiken – för att inte säga något ännu värre.

Till Claes Roxbergh vill jag säga följande. Han kritiserar att inte alla regeringsförslag finns med i budgetpropositionen och att ett antal viktiga ting förelås senare i särpropositioner. Ja, han har rätt i att den ordningen föreligger. Men han har fel när han säger att det omöjliggör en bedömning av finanspolitiken. Jag vill göra Claes Roxbergh uppmärksam på att alla finanspolitiska konsekvenser av särpropositionerna finns redovisade i budgetpropositionen och återspeglas i dess saldo. Om vi skall diskutera finanspolitik, vilket väldigt få velat göra av tidigare inlägg att döma, kan jag säga att det är budgetpropositionen som ger besked om innehåll och riktning.

Det är märkligt att Claes Roxbergh kan påstå att skattereformen är orsaken till den överhettning som har rått i svensk ekonomi under de senaste två åren. Den reform som trädde i kraft för knappt en vecka sedan skulle alltså ha satt i gång en överhettning 1987 – nej, tvärtom. Skattereformen ger oss möjlighet att dämpa pris- och kostnadsstegringarna framöver. Därför anser jag att den är viktig.

I alla inlägg här kritiseras regeringens politik, och då från de mest olika utgångspunkter. Budgeten är för svag – dvs. den ger ut för mycket pengar. Men i en viss mening är budgeten för stark – dvs. den ger ut för litet pengar. Särskilt Claes Roxbergh var upprörd över att vi på en rad punkter inte har gjort mera. Den ekonomiska politiken har drivit upp lönerna för mycket, säger vissa. Löneökningarna är för små, säger t.ex. Lasse Werner. Måhända förklarar detta varför den opposition som i dag fördömer och underkänner regeringens politik inte helt enkelt begär att regeringen skall avgå. Vore inte det den logiska slutsatsen för alla er fem? Ni har ju majoritet i riksdagen. Ni kan avsätta oss i morgon dag om ni så vill. Men det gör ni inte. Det drömmer ni inte om. Ni inser att ni trots alla fördömanden och karska uttalanden inte

har något alternativ. Ni inser antagligen att de motstridiga argument som ni för fram helt enkelt slår ihjäl varandra – det blir ingen samlad politik av de fragment som här har lagts fram.

Det är därför som det är så enkelt för er att var för sig vädja till människors känslor vad gäller fördomar. Ni kan ju påstå att inflationen kan bekämpas utan att det kostar någon någonting, att miljöpolitik kan föras utan att någon behöver märka det och att vi kan både sänka skatterna och höja utgifterna.

Herr talman! Jag fick underbetyg för den här budgeten av Claes Roxbergh – en något djärv slutsats på detta stadium. Jag konstaterar bara att det betyg som oppositionen har utfärdat åt sig själv faller under den betygsskala som tillämpas i den svenska grundskolan.

Prot. 1989/90:48
10 januari 1990

*Överlämnande av
budgetpropositionen*

Anf. 12 CARL BILDT (m):

Herr talman! Det gläder mig att finansministern i alla fall anser att det finns behov av ett betygssystem. Det kan vi nog behöva.

Varför avsätts inte regeringen? Ja, anledningen känner vi till. Herr Werner här i salen brukar alltid rädda en socialdemokratisk regering. Men finansministern, var inte så kaxig! Regeringen har inte majoritet i riksdagen. Det brukar bli ett föga hedrande kryssande fram och tillbaka, innan det så småningom blir politik av det som ni vill göra.

Vad gäller historien säger finansministern: Ni har utraderat sex år av historien. Nej, så är det inte. Det som då inträffade brukar vi med sällan skådad intensitet diskutera i denna kammare. Läs denna finansplan! Där är tredje vägens ekonomiska politik de facto utraderad. Gå tillbaka till dokumenten! Vad var det ni skulle göra 1982 och i mitten av 80-talet? Jo, ni skulle devalvera och få ned kostnadsstegringarna. Ni sade: Om vi inte får ned kostnadsstegringarna, är politiken misslyckad.

Nu har ni glömt att tala om detta. Men ni konstaterar att kostnadsstegringarna är mycket stora. Lönekostnaderna skenar i väg. Bytesbalansunderskotten ökar i det närmaste lavinartat varje år. Då utraderar ni historien. Då glömmer ni vad ni har sagt om tredje vägens ekonomiska politik. Finansministern tvingas stå här och säga: Krisen är ännu inte här, men den är nära. Fortsätter det som hittills under min tid som finansminister, blir det arbetslöshetens stålbad av den tredje vägens ekonomiska politik.

Det är dit ni har fört oss, och vad värre är: Då säger ni att åt detta gör vi intet, utöver detta med kafferep. Sedan har vi fått dagens andra avslöjande: Kafferepet blir på Haga och inte, som vanligt, på Rosenbad. Vad gör man då? Jo, då provar man en politik som har misslyckats förr. Jag kan gärna säga att detta är en politik som har misslyckats under såväl borgerliga som socialdemokratiska regeringar. Kafferep är nämligen ingen politik. Kafferep är en ersättning när man inte har någon politik, och det är det som utmärker denna finansplan och denna budgetproposition.

Det som krävs är ju att man från regeringens sida i förväg redovisar vad man vill göra. Sedan kan företag, enskilda och arbetsmarknadens parter rätta sig efter detta. Nu säger regeringen att utvecklingen är sådan att vi är på väg mot elände, arbetslöshet och kris. Vi gör ingenting – kafferep. Därefter skall vi vidta eventuella åtstramningsåtgärder.

Men om man inte förmår att göra något på utgiftssidan nu och redovisar

detta i tid, återstår de facto bara en enda åtgärd: nya skattechöjningar. Då blir det momscirkus, arbetsgivaravgifter, punktskatter, nya tvångssparandeoperationer eller vad det nu kan vara. Förmår ni inte göra något på utgiftssidan – och det gör ni inte – och förmår ni inte ge besked nu, blir det skattechöjningar längre fram. De kommer självfallet, tillsammans med de räntor som nu drivs upp, att göra de underliggande ekonomiska problemen ännu besvärligare än vad de faktiskt redan är.

Glöm inte följande: Vi kommer att få en kris via bytesbalansen. När bytesbalansen, Sveriges underskott gentemot omvärlden, ökar så snabbt som nu är fallet står ju krisen för dörren.

Den prognos som regeringen redovisat för bytesbalansunderskottet 1991 har förvärrats på bara några månader med 10 miljarder kronor – och detta bygger på optimistiska antaganden att alla kafferep kommer att leda till att samtliga lämnar dessa kafferep och säger: Vi gör på ett helt annat sätt än vi tidigare har gjort. Om det blir annorlunda – vilket det med all säkerhet blir – kommer siffrorna att vara ännu värre. Då finns krisen där. Då hamnar vi i en situation där siffrorna är så alarmerande att det enda som vi med säkerhet kan säga om dem är att så kommer det aldrig att bli, därför att den ekonomiska politiken brakar samman innan vi har kommit så långt. Det sammanbrott som då kommer, via arbetslösheten, via räntorna eller via någon kris på ett område som man är förbjuden att tala om, är en följd av att denna regering i denna finansplan och denna budgetproposition inte lyckades åstadkomma någonting annat än ett kafferep. Hoppas att det blir kakor till det i alla fall!

Anf. 13 BENGT WESTERBERG (fp):

Herr talman! Låt mig ta upp några saker i finansministerns inlägg.

För det första är det riktigt att de privata daghemmen skall vara skattefinansierade. Det gläder mig oerhört mycket att finansministern äntligen har förstått det. Ofta när vi får höra invändningar från socialdemokraterna låtsas de som om de inte hade begripit detta.

Huvudproblemet är ju att ni inte klarar utbyggnaden av barnomsorgen. Det står massor av människor i kö, och köerna växer i stället för att krympa. Ni har redan skjutit på tidpunkten ett år, och av allt att döma kommer ni att tvingas skjuta på den ytterligare. Vi menar att man genom att t.ex. låta enskilda förskollärare som vill starta eget göra detta skulle kunna påskynda utbyggnaden av barnomsorgen och snabbare beta av köerna. Till detta säger regeringen nej.

Jag vet att Kjell-Olof Feldt personligen har en annan uppfattning. Han har gett uttryck för den i intervjuböcker, i tal m.m., men han blir ständigt tillrättavisad av majoriteten i regeringen. Så länge maktförhållandena inom regeringen är sådana händer ingenting på detta område, vilket jag djupt beklagar.

För det andra är det riktigt att ökade satsningar på det glömda Sverige och på bistånd naturligtvis inte innebär en åtstramning, men för att det inte heller skall leda till en expansion i budgeten är det självklart att detta skall finansieras genom omprioriteringar. Vill man få utrymme för reformer i en budget som måste vara stram får man göra omprioriteringar.

Detta skiljer sig från regeringens linje, som innebär att man föreslår reformer utan omprioriteringar, utan finansiering. Det var i själva verket det som var det stora vallöftet 1988, dvs. att reformerna inte skulle betalas. Det är den politiken som man nu fullföljer i denna budget och som leder till att regeringen tvingas gå ut och säga att finanspolitiken egentligen borde vara stramare men att man inte kommer med några förslag i denna budget utan att vi först skall ha kafferep – låt vara på Haga i stället för i Rosenbad – och därefter kommer man kanske tillbaka till riksdagen med nya förslag. Men då har det gått flera månader, och vi är framme vid kompletteringspropositionen. Riksdagen skall behandla frågorna i juni, och då vet vi hur det är, nämligen att det är utomordentligt svårt att ta tag i några nedskärningar på utgiftssidan, och då blir det skattehöjningar.

Kjell-Olof Feldt sade i förra årets finansplan att det var olämpligt att använda skattehöjningar i stabiliseringspolitiken. Men fyra månader senare föreslog han flera olika slag av skattehöjningar, därför att den budget som lades fram för ett år sedan och som hade ungefär samma utfall som denna budget visade sig vara för svag. Man upprepar precis samma misstag som man gjorde för ett år sedan.

Det är inte vi som står här och är kaxiga och säger att vi vet bättre i fråga om utvecklingen, utan vi läser innantill i regeringens finansplan. Finansministern säger i sin egen föredragning i regeringen att finanspolitiken borde vara stramare, men innan regeringen lägger fram några förslag till riksdagen skall man ha dessa överläggningar med arbetsmarknadens parter.

Det är en märklig ordning, när man först går ut och talar om att reformer skall genomföras, att den sjätte semesterveckan skall införas, att föräldraförsäkringen skall byggas ut och möjligen något annat, som jag ännu inte har hunnit upptäcka i denna budget. Sedan säger man att man skall diskutera med arbetsmarknadens parter.

Om det skulle resultera i något negativt besked för regeringens räkning, så att man inte får de löften som man har lagt in i alla kalkyler, blir ju resultatet att man får komma tillbaka till riksdagen och säga antingen att vi får skjuta reformerna på framtiden eller att vi måste höja skatterna. Det naturliga hade varit att inte ställa ut dessa löften nu utan att se vilket löneutfallet blir. Skulle det mot förmodan finnas utrymme för ytterligare reformer är det inga problem att gå in med dem i efterhand. Det är mycket svårare att nu under våren ta tillbaka reformer som har ställts i utsikt i denna budgetproposition.

Jag kan mycket väl ana att det har varit en hård diskussion i regeringen, där finansministern har företrätt precis den uppfattning som jag nu företräder, men där han har blivit överkörd av statsministern och andra, som inte känner samma ansvar för den ekonomiska utvecklingen. Annars skulle finansministern inte skriva i finansplanen att det är en för svag budget som han, finansministern i Sveriges regering, lägger fram, utan då skulle han säga att det är en bra budget. Men det står inte där. Det är alltså inte vår bedömning, inte vår kaxighet, och det är inte vi som sätter oss över några och säger att vi begriper bättre, utan vi läser innantill vad regeringen själv säger. Vi kan konstatera att regeringens eget betyg av denna budget är att den är svag.

Det har förekommit så många gånger att man har provat detta med in-

komstpolitik; i överläggningar på olika ställen, diskussioner med parterna, försök att komma överens om att de totala löneökningarna skall begränsas till en viss nivå. Det har förekommit gång på gång, även under den borgerliga tiden, som Carl Bildt sade, och sedan vid upprepade tillfällen under den socialdemokratiska tiden. Man har lovat olika saker: löntagarfonder, tillfälliga skattesänkningar, skattereduktioner, ökade livsmedelssubventioner och prisstopp – tusen olika saker. Men det har aldrig gått. Kjell-Olof Feldts stora problem är att dessa saker har prövats år efter år, och efter åtta år säger han ändå att huvudproblemet i svensk ekonomi är precis detsamma som när han tillträdde som finansminister, nämligen att priser och löner stiger alltför snabbt.

När regeringen har prövat detta recept så många gånger, borde den enda rimliga slutsatsen vara att det är fel recept och att man måste återgå till det som under några årtionden faktiskt fungerade i Sverige, nämligen det som vi kallar den svenska modellen, där regering och riksdag tar ansvar för ekonomisk politik, skatter och socialpolitik och där arbetsmarknadens parter förhandlar om lönerna. Överge 80-talets misslyckade politik på detta område och återgå till den gamla hederliga svenska modellen! Den har mycket större chanser att fungera också nu på 90-talet.

Anf. 14 OLOF JOHANSSON (c):

Herr talman! Mötena på Haga har väldigt utvecklats av andra, men det är klart att jag tycker att finansministern också kunde säga något om vad han egentligen syftar till. Är det den finska modellen, som Bengt K Å Johansson har antytt i artiklar, eller vad är det ni vill komma fram till? Något mera än det som står i finansplanen borde kunna nämnas. Är det inkomstpolitik som ni syftar till? Den frågan borde ju kunna besvaras direkt med ett ja eller ett nej.

Det är bra att det nu blir en utredning om nationalräkenskaperna. Frågan är då bara: Är detta en målsättning eller ett löfte? Vi har väntat länge, och vi har inte sett resultat. Trots denna förändring när det gäller att utreda – miljöaspekterna skall bättre kunna komma till uttryck i nationalräkenskaperna, men det sägs ingenting om naturresursbudget – förs samtidigt en politik som går stick i stäv med detta. Det är det som jag inte förstår.

Om regeringen nu har detta synsätt borde man väl använda skatteinstrumentet för att försöka göra denna politik konkret, men man missade det just när tåget gick.

Då tar man till energimomsen – denna utslätade variant av beskattning, som inte skiljer på vare sig uran, olja, kol, biobränslen eller vad det är fråga om utan där allting behandlas lika. Så får man ett dubblerat system, med litet punktskatter, som man dessutom sänker för att det hela skall komma på en någorlunda rimlig nivå. Men man utnyttjar inte styrmöjligheterna, och det är det som jag har kritiserat.

Det finns alternativ, och vi har angett sådana. Punktskatterna är utomordentligt användbara för att just styra mot bättre miljö – de går nämligen att differentiera.

Där kommer jag in på nästa område. Kjell-Olof Feldt säger att vi i miljöpolitiken ägnar oss åt hyckleri eller något värre, som han uttryckte det. Vi

har försökt att undvika motsättningarna, som ni klampar rätt in i, mellan att låta miljökraven vara en sak som gäller alla medborgare och inte enbart de som råkar ha långt till jobbet, de som inte har några alternativ och som inte kan undvika bilen, de som inte får betalt av sina arbetsgivare med tjänstebilar, bensinkort och allt som florerar. Vi har minsann sedan många år tillbaka lanserat alternativet att bryta upp motsättningen mellan dessa saker genom att anvisa också alternativa drivmedel, t.ex. motoralkoholer. Men det är klart att detta, liksom en del annat, kräver ett initialstöd från statens sida för att komma i gång. Det gör sig inte självt. Men där har inte viljan funnits, alltså sitter man fast i den benhårda konflikten mellan människor som är hårt drabbade på grund av alternativlösheten och miljökraven. Det är detta som vi kritiserar och ingenting annat. Sedan må Kjell-Olof Feldt kalla det för hyckleri. Men jag vill fråga finansministern: Är regeringen över huvud taget beredd att diskutera alternativa drivmedel för framtiden, eller tror ni att bilarna skall kunna köras på bensin, och enbart bensin, i all evighet?

Om energipolitiken, som har blivit en viktig fråga under de senaste dagarna, finns det anledning att säga några ord. I skattesystemet anses oljan, kolet och uranet ur miljösynpunkt likvärdiga med de förnyelsebara biobränslena, såsom skattereformen nu utformas. Detta är en tung miljöpolitisk skuld för de partier som står bakom reformen. Det innebär att finansdepartementet fortsätter att säga i den gren som vi alla sitter på. Dessutom måste jag både kritisera och berömma Birgitta Dahl för det som hon har stått för. Hon har ofta talat engagerat om att förändra energisystemet. Handlandet har tyvärr varit betydligt mer begränsat. Det gäller satsning på förnyelsebara energikällor, hushållning med energi, sparande och effektivisering. Vi kunde höra i TV i går hur antalet energisparrådgivare till allmänheten ute i kommunerna minskat från 500 till 100. Som kronan på verket har vi det olyckliga beslutet om energimoms.

Låt mig med anledning av den framtida energipolitiken säga, eftersom det har spekulerats i personfrågorna, att varje nytt statsråd naturligtvis skall ha sin chans. Men när Linje 2-partierna tycks ha funnit varandra igen – det är bara Hans Blix som saknas – vill jag bara deklarerar, att vill regeringen bädda för kärnkraft i framtiden, och det pekar behandlingen av energiskatterna mot, blir det strid. Vi tänker inte vänta med den striden tills nästa Tjernobyli någonstans i världen inträffar. Andra får ta det ansvaret.

Anf. 15 LARS WERNER (vpk):

Herr talman! Det är lätt för finansministern att stå här och ironisera över och ställa en retorisk fråga om varför regeringen inte avsätts. Med tanke på de ömhetsbetygelser som vi dagligen får uppleva mellan de tre borgerliga partiledarna, tror jag att de inte ens orkar med en kopp kaffe och en kaka tillsammans längre. Men ta gärna en kaka till! Annars vore det rätt intressant att få höra vad de här tre partierna har gemensamt när det gäller skattepolitiken, kärnkraftsavvecklingen, försvarsfrågan eller jordbrukspolitiken.

Det är en balanserad budget, säger finansminister. Det är riktigt, men till priset av stora kvardröjande eftersatta behov, inte minst inom den offentliga sektorn. Det gäller att ta hand om gamla och sjuka, bygga ut barnomsorgen för alla, vare sig ni kallar det för löfte eller målsättning.

Vår utgångspunkt är att det behövs en förnyelse av den gemensamma sektorn. Men det räcker naturligtvis inte bara med nya tankar, det behövs pengar också. Jag skall inte stjåla paroller som folkhemstanken, men en god förnyelse av regeringspolitiken tror jag vore att återknyta till det begreppet. Min vision av 90-talet kan i stället formas under begreppet det goda grannskapet. I grannskapet hjälper man varandra. När någon har det svårt försöker de som har bättre resurser att hjälpa till. Det är en princip som jag tycker skulle råda också i det politiska och samhällslivet. Den offentliga sektorn är ett uttryck för denna princip i samhällslivet. Jag vill ha en förnyelse under 90-talet där solidariteten på nytt sätts i centrum. Den solidariteten har utrymme också för ett stärkt civilt samhälle som tillsammans med en förnyad och demokratiserad offentlig sektor kan ge trygghet åt alla.

Kooperativa lösningar, föräldrar, anhöriga och personal, menar jag har sin givna plats i detta goda grannskap. Inte i stället för en stark offentlig sektor, utan tillsammans skall de fungera och komplettera varandra. Vi kommer därför från vårt partis sida att säga nej till den s.k. förnyelse som innebär att en Pysstringkoncern under storfinansens ledning etableras, inom vilken det blir möjligt att tjäna pengar på andra människors behov av hjälp. Det bryter mot det goda grannskapets princip.

Jag ställde frågan, och det är fler som har gjort det, vilka tankar regeringen har om barnomsorgsutbyggnaden. I budgeten säger ni att barnomsorgsutbyggnaden fortsätter för att i enlighet med riksdagens beslut nå full behovstäckning till utgången av 1991. Det tycker jag inte kan tolkas på annat sätt än som ett löfte. Men hur skall det gå till att uppfylla det löftet? Regeringen anger att 58 000 barn står i kön. Jag tror att det är en oerhörd underskattning. LO räknar i sin undersökning med att det handlar om 100 000–110 000 barn.

För att vi inte om ett år på nytt skall få en svekdebatt om barnomsorgen, när det visar sig att målet inte uppnås, tror jag att regeringen måste fundera över att föreslå en ny planperiod. Samtidigt med tidsangivelsen bör man också föreslå lagstiftning om kommunernas skyldighet att bereda alla barn en god barnomsorg. Sådana klara besked är den enda möjligheten att undvika den debatt som jag annars tror kommer om ett år.

Herr talman! Nu när regeringen kräver ansvar av löntagarna är den naturliga frågan: Vad ger regeringen i stället? Jo, man antyder tankar om en statlig inkomstpolitik. Var finns utfästelserna om en reformpolitik, om förbättrat arbetsliv och demokratiseringsreformer? Var finns förslagen om att komma åt de höga bolagsvinsterna, som t.o.m. ekonomer varnar för är alltför höga i vissa sammanhang, därför att de ger låsningseffekter som förhindrar en teknisk utveckling och ett nytänkande? Var finns löften om att bedriva en rättvis fördelningspolitik? Jag tycker inte den skatteuppgörelse som regeringen tillsammans med folkpartiet har genomfört är steg i den riktningen.

Anf. 16 CLAES ROXBERGH (mp):

Herr talman! Det verkar inte som om finansministern är medveten om att vi har miljöproblem här i landet. De är så påtagliga att det borde vara uppenbart att vi behöver en trovärdig miljöpolitik och att en sådan skall komma i

första hand. För detta krävs målsättningar och insatser på en rad områden. Det var bristerna vad gäller sådana insatser som jag kritiserade.

Det krävs konsekventa insatser inom energiområdet, men man har ju nu skilt på energi- och miljöfrågorna inom regeringskansliet, och det bidrar inte till att öka trovärdigheten.

Vad beträffar kommunikationsområdet är de flesta satsningarna när det gäller järnvägen inte ens uppräknade med hänsyn till inflationen. Kommunikationsområdet är ett strategiskt område ur miljösynpunkt, och för att miljöpolitiken skall vara trovärdig krävs det offensiva satsningar. Det är inte, som finansministern vill påskina, fråga om att dela ut allmosor hit och dit. Det är en nödvändighet att vi i vårt land rustar upp järnvägarna och det allmänna kommunikationsnätet för att få transporter som förorenar mindre.

Jag sade att det visst kommer att märkas om vi för en konsekvent miljöpolitik. Vi har i miljöpartiet aldrig försökt sticka under stol med detta. Jag observerade att finansministern faktiskt gjorde en åtskillnad mellan oss och centern i den frågan. Jag tror att vi skiljer oss från centerpartiet genom att vi är konsekventare i det här avseendet. Vi vill inte påskina för någon att en konsekvent miljöpolitik samtidigt innebär att levnadsstandarden kan höjas utan menar att den faktiskt kan komma att sänka levnadsstandarden, i varje fall mätt i penningtermer. Att standarden sedan kan öka på grund av att vi lyckas lösa miljöproblemen snabbare är en annan sak.

Finansministern sade att de finanspolitiska konsekvenserna finns med. Ja, det vore dåligt annars. Men min poäng är att det är helheten som är det viktiga. Det räcker inte längre med enbart finanspolitiken, utan vi måste se till helhetsgreppet över politiken. Vi kan inte på det underlag som finns bedöma vilken politik regeringen tänker föra, när det aviseras så många propositioner framöver. Vi kan inte bedöma finanspolitiken isolerad från helheten, som man tyvärr alltför mycket har gjort.

Finansministern! Jag sade inte att skatteöverenskommelsen och skattereformen skulle leda till eller har lett till överhettningen i ekonomin, utan att anledningen till dagens överhettning är att det inte gjordes en åtstramning i våras, när en sådan skulle ha satts in. Dessutom kommer skattereformen att spåda på överhettningen ytterligare – det har ni ju sagt i era egna analyser. Under de kommande åren kommer vi alltså att spåda på denna överhettning ytterligare, och det skapar mer problem för oss.

Jag var inte säker på om jag hörde rätt, men det lät som om finansministern tidigare talade om "miljöpartidepartementet". Jag vet inte om det var en freudiansk felsägning, men jag tyckte att det var mycket intressant.

Anf. 17 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Jag vill börja med att konstatera att förnyelsen av den svenska kommunismen går med svindlande hastighet från proletariats diktatur till det goda grannskapet. Vänsterpartiet kommunisterna har såvitt jag förstått problem med sitt namn. Får jag föreslå till övervägande att man övergår från vpk till vpg, lämpligen uttolkat som "vänliga partiet grannarna"? Vore det inte fint, Lars Werner?

Olof Johansson blev mycket upprörd när man ifrågasatte centerns goda vilja beträffande beskattningen på miljöområdet, och han är mycket emfa-

Prot. 1989/90:48
10 januari 1990

*Överlämnande av
budgetpropositionen*

tisk i sitt motstånd mot moms på energi. Men han bortser helt från att det förslag som centern driver skulle ha katastrofala verkningar på sysselsättningen. Jag måste säga till Olof Johansson att om man inte är beredd att utnyttja kombinationen moms och styrande miljöavgifter, kan man inte förena kraven på god miljö med industriell konkurrenskraft och full sysselsättning. Jag tycker att centern borde tänka sig in i en situation där vi misslyckas med sysselsättningen. Jag tror att vi under sådana förhållanden kommer att alldeles i onödan få ett hårt motstånd mot miljöpolitiken.

Vad sedan gäller alternativa bränslen vill jag bara påminna om att vi nyligen har anslagit pengar till världens kanske mest omfattande etanolprojekt här i Stockholm.

Bengt Westerberg säger att vi föreslår reformer utan finansiering. Det är inte så korrekt med tanke på att vi lägger fram en budget, där alla utgifter faktiskt täcks av inkomster. Men bakom alla de resonemang som har förts om finanspolitiken och lönebildningen ligger något som vi måste dra fram i ljuset för att klargöra var vi står. Jag har sagt det många gånger tidigare, men jag måste upprepa det igen, att kravet på full sysselsättning ger arbetsmarknadsparterna stor makt och stort ansvar. Det förhållandet att vi har den fulla sysselsättningen som ett övergripande mål sätter gränser för hur långt både penning- och finanspolitiken kan drivas utan att sysselsättningen skadas.

Den svenska modellen har varit att man har ansträngt sig för att försöka förena full sysselsättning med låg inflation, vilket i dag inget land i världen klarar. Om vi har svårigheter med det är vi i ett mycket gott och stort sällskap. Det gäller att se om den svenska modellen kan fungera i dagens situation. Det är kanske den sista chans som vi har att pröva den i de här överläggningarna och ställa krav på parterna att redovisa sina avsikter och möjligheterna att snabbt åstadkomma avtal för 1991 och även att inte göra några överslag vad gäller löneutvecklingen 1990.

Carl Bildt har rätt på en punkt: som ekonomisk-politiskt projekt har den tredje vägen förts till sitt slut. Dess uppgift har varit att röja upp efter de borgerliga regeringsåren, att skapa full sysselsättning, att avskaffa underskottet i statsbudgeten och att bygga upp en stark industri. Jag anser att vi har fullgjort det uppdraget. Det har förts till ett lyckligt slut.

Nu är vi i en annan situation. Det ekonomiska läget präglas av brist på arbetskraft för framtiden och problem med effektiviteten i våra olika system, både i det privata näringslivet och i den offentliga sektorn, där vi har strukturella långsiktiga ekonomiska problem, som måste angripas på ett annat sätt. I den fortsatta politiken ingår framför allt uppdraget att skapa ett rättvisare Sverige, ett uppdrag som inte har kunnat drivas med full kraft under de år då saneringen och rekonstruktionen av ekonomin upptog huvudutrymmet.

Men ändå måste vi påminna om och upprepa att det för att vi skall kunna åstadkomma rättvisa också krävs en sund och stark ekonomi, som ger några resurser att fördela. Det krävs också att de system och mekanismer som skall fördela produktionsresultatet fungerar väl och ger de effekter som vi eftersträvar. Det är nog så viktigt som att räkna på skattesatser och milersättningar. Här har vi många stora och viktiga uppgifter för framtiden.

Att vi hittills har lyckats med att förbättra möjligheterna att föra politiken för full sysselsättning är huvudförklaringen till att Sverige har undgått att bli

ett sådant tvåtredjedelssamhälle som många andra länder har förvandlats till. Vi kommer vidare om några veckor med förslag om den slutliga utformningen av ett system, som skall sättas i sjön och som bekämpar skatteplanering och belönar arbete och sparande. Det pågår också ett stort arbete för en reformering av socialförsäkringssystemet, så att det fungerar mera effektivt och verkligen kommer dem till del som bäst behöver det. Det pågår diskussioner om hur arbetsgivarna skall fås att ta ett större ekonomiskt ansvar för en bättre arbetsmiljö, och arbetslivsfonden börjar nu arbeta.

För att åstadkomma mindre förmögenhetsklyftor krävs ett ökat offentligt sparande för att se till att ett ökat sparande inte måste lockas fram genom skattesubventioner och andra förmåner för höginkomsttagare.

Det är detta som gör en rättvis fördelning möjlig: full sysselsättning, god tillväxt, väl fungerande socialförsäkringar och offentlig service, bättre arbetsmiljö och minskade förmögenhetsklyftor. Det är den politiken vi står för, och det är den politiken som skall fylla vårt 90-tal.

Överläggningen var härmed avslutad.

Budgetpropositionen bordlades.

5 § Justering av protokoll

Justerades protokollen för den 8, 11, 12, 13, 14 och 15 december 1989.

6 § Avsägelse

Talmannen meddelade att *Arne Gadd* avsagt sig
dels uppdraget som fullmäktig i riksbanken,
dels uppdraget som ledamot i styrelsen för Stiftelsen Riksbankens jubileumsfond.

Kammaren biföll dessa framställningar.

7 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades
Propositionerna
1989/90:60 till arbetsmarknadsutskottet
1989/90:62 till socialförsäkringsutskottet

8 § Bordläggning

Anmälades och bordlades
Motionerna
med anledning av prop. 1989/90:54 om skydd för samhällsviktiga anläggningar m.m.
1989/90:Fö28 av Arne Andersson i Ljung m.fl. (m)
1989/90:Fö29 av Jan Jennehag och Björn Samuelson (båda vpk)
1989/90:Fö30 av Gunhild Bolander (c)

9 § Meddelande om interpellationer

Meddelades att följande interpellationer framställdes

den 19 december

1989/90:103 av *Anita Johansson* (s) till arbetsmarknadsministern om arbetslösa småbarnsföräldrars möjligheter till barntillsyn m.m.:

Intill dess barnomsorgen är tillfredsställande löst så har många småbarnsföräldrar, både de som arbetar och de som är arbetslösa, problem. I sämsta fall mister den arbetslöse både barntillsynen och ersättningen från arbetslöshetskassan.

År 1987 motionerade jag om barnomsorgsproblemen. Det var med utgångspunkt från att statsbidragssystemet då reformerades. Jag påpekade då det orimliga i att arbetslösa småbarnsföräldrar, företrädesvis kvinnor, kunde hamna i den besvärliga situationen att bli utan både barntillsyn och försörjning i form av ersättning från arbetslöshetsförsäkringen.

Redan 1984 uttryckte regeringen i en proposition som sin åsikt att reglerna inte får tolkas så snävt att "man ställer orimliga krav på barntillsynen när det gäller arbetslösa föräldrar". En rimlig avvägning mellan de olika intresseområdena bör enligt propositionen kunna göras utan att för den skull ändra lagstiftningen.

Arbetsmarknadsutskottet uppmanade 1987 regeringen att ta upp överläggningar med Kommunförbundet i denna fråga. Kommunförbundet sände 1987 en enkät till samtliga kommuner och resultatet visade vilka regler som då gällde för barntillsyn för arbetslösa föräldrar. Enkäten visade att reglerna varierade högst avsevärt mellan kommunerna. Tyvärr fanns det många kommuner som klart redovisade att den arbetslöse blev av med sin plats i barnomsorgen efter en viss tid.

Arbetslöshetskassornas samorganisation, SO, redovisar att många försäkrade går miste om sin barntillsyn och därmed ersättning från arbetslöshetsförsäkringen på grund av att kommunernas regler inte tar hänsyn till kravet från arbetslöshetskassan att den arbetslöse skall vara oförhindrad att ta ett erbjudet arbete.

När barntillsynen är fullt utbyggd bör också problemen för de arbetslösa småbarnsföräldrarna vara borta. Men intill dess måste A-kassorna få till-

lämpa reglerna på sådant sätt att man inte ställer orimliga krav på denna grupp av arbetslösa. Kommunerna bör också kunna lova den arbetssökande att de på bästa sätt skall ordna tillsynen när ett arbetserbjudande blir aktuellt.

Propositionen från 1984 klargjorde tillämpningen av reglerna, men delade in de arbetslösa i två grupper: de som är ofrivilligt arbetslösa och de som tolkas vara frivilligt arbetslösa. Jag anser inte att denna uppdelning är rimlig. Med hänsyn till arbetsmarknaden och till försäkringens konstruktion är det mycket svårt att fastställa orsaken till arbetslösheten generellt.

Det finns också skäl till frivillig avgång från anställning som är utomordentligt svåra att klarlägga, exempelvis trakassering, mobbing och sexuellt ofredande. Dessutom straffas den som slutar på egen begäran med fem veckors avstängning. Det finns då inte skäl att samhället skall ge ytterligare ett straff som endast drabbar småbarnsföräldrar.

Därför bör sådana föreskrifter utarbetas eller eventuell lagändring föreslås, som innebär att alla arbetslösa småbarnsföräldrar har samma rättigheter och skyldigheter oavsett orsaken till arbetslösheten. Den arbetssökande skall vara aktivt anmäld till kommunens barnomsorgskö, och kommunen skall uppmanas ordna tillsynen när erbjudande om arbete eller utbildning blir aktuell.

I anledning av det anförda får jag ställa följande frågor till arbetsmarknadsministern:

1. Hur bedömer arbetsmarknadsministern tillämpningen av gällande bestämmelser beträffande arbetslösa småbarnsföräldrars rätt till arbetslöshetsunderstöd vid brist på barntillsyn?
2. Avser statsrådet att föreslå någon förändring av bestämmelserna, som bättre tillgodoser deras rättigheter?

den 4 januari

1989/90:104 av Görel Thurdin (c) till miljö- och energiministern om slutförvaringen av utbränt kärnbränsle:

Enligt folkomröstningens resultat och riksdagens beslut skall kärnkraften vara avvecklad senast år 2010. Centerpartiet har vid upprepade tillfällen kritiserat den långvariga och omfattande användning av kärnkraften som vi kan komma att få i Sverige. Enligt vår mening borde avvecklingen av kärnkraften ur miljö- och säkerhetssynpunkt redan ha påbörjats och slutförts innan sekelskiftet.

Vi respekterar dock folkomröstningens resultat och att de lägre säkerhetskrav som folkpartiregeringens beslut 1979 innebar, när tillstånd för idrifttagning enligt den s.k. villkorslagen medgavs nya reaktorer, skulle få gälla vid majoritet i folkomröstningen för utbyggnad av kärnkraften.

Majoritetens beslut, mot centerns vilja, att kärnenergi skall utnyttjas för elproduktion innebär att högaktivt avfall skapas som innebär mycket stora risker för människor och miljö. Samhället kan inte undandra sig ansvaret för att detta avfall förvaras på ett betryggande sätt under mycket lång tid, bl.a.

med hänsyn till att det kan utnyttjas som råmaterial för framställning av vapenplutonium.

Den långvariga användningen av kärnkraft innebär att mångdubbelt större mängder högaktivt avfall skapas än om vår linje fått majoritet. Enligt Svensk kärnbränslehantering (SKB) kommer det använda bränslet att uppgå till 7 800 ton eller 12 000 m³ inkapslat bränsle, om tolv reaktorer drivs, till år 2010. Enligt SKB minskar denna mängd med 20–25 ton för varje år som en reaktor inte är i drift.

Nuvarande planering bygger på berggrundsförvaring (den s.k. KBS-metoden) och förutsätter ett ställningstagande till val av plats omkring år 2000. Byggnadsarbetena beräknas påbörjas ca år 2010 och verksamheten i ett slutförvar påbörjas år 2020. Slutförvaret planeras förslutas omkring 2060.

Bara denna planeringshorisont visar orimligheten i användningen av kärnkraft. Det enda vi kan vara säkra på är att den föreställning vi nu har om hur vi skall förvara avfallet sannolikt kommer att vara irrelevant år 2060. Med vilken säkerhet hade man år 1920 kunnat säga att en viss teknisk lösning skulle vara giltig 1990? Majoritetens beslut om utnyttjande av kärnkraft ger oss emellertid inget val. Beslut måste fattas, plats utpekas och en metod väljas.

Från centerpartiets sida har vi aldrig accepterat att KBS-metoden, vilken låg till grund för folktopiregeringens beslut, uppfyller de krav som måste ställas för att den slutliga förvaringen av det utbrända kärnbränslet skall anses helt säker. Problemen med hanteringen av det högaktiva avfallet är mycket svårlösta, om de alls går att lösa. Det har enligt vår mening inte presenterats någon metod som garanterar en säker förvaring med hänsyn till att det radioaktiva materialet måste hållas åtskilt från allt liv. Riskerna vid transporter av radioaktivt avfall har inte heller eliminerats.

Mot denna bakgrund är det nödvändigt att alternativa lösningar för slutförvaring av utbränt kärnbränsle seriöst prövas. En tänkbar lösning är en slutförvaring där avfallet kan förvaras under åtkomliga och kontrollerbara former – dvs. ett slutförvar som inte tillsluts och ej sker långt under jord som ett alternativ till berggrundsförvaring. I prop. 1980/81:90 (s. 328) framhöll också föredraganden vikten av att andra lösningar än de i ansökningarna enligt villkorlagen seriöst studerades samt angav som exempel på sådana metoder förvaring i kristallina bergarter och torrförvaring. Något mer genomarbetat alternativ till KBS-metoden har dock inte presenterats.

Riskerna vid en berggrundsförvaring av utbränt kärnbränsle är säkerligen störst för den som verkar och bor där avfallslagret är lokaliserat. Med hänsyn till den oro många människor känner inför verksamheter på kärnenergiområdet kan inte lokalisering av ett avfallslager fattas mot invånarnas vilja i den kommun där lagret avses lokaliseras.

Enligt gällande lagstiftning är regeringen förhindrad att lämna tillstånd till uppförande av miljöförstörande anläggningar, om inte kommunen inom vars område uppförandet skall ske tillstyrkt att anläggningen får uppföras.

Vid behandlingen av prop. 1985/86:3 med förslag till en lag om hushållning med naturresurser m.m. beslöt riksdagen med ändring av regeringens förslag att det kommunala vetot skulle bibehållas oförändrat. Riksdagen framhöll i

sitt beslut (BoU 1986/87:3) hösten 1986 att en inskränkning inte kunde ske utan ytterligare överväganden.

Den av riksdagen begärda översynen av den kommunala vetorätten har nu genomförts. Regeringskansliet presenterade utredningsdirektiven två och ett halvt år efter det att riksdagen begärt denna översyn. Den parlamentariskt sammansatta utredningen har haft knappt fem månader på sig att genomföra översynen.

Utredningsmajoritetens förslag innebär betydande inskränkningar i den kommunala vetorätten. Undantag från vetorätten skall kunna göras om en anläggning är av nationellt intresse och det är synnerligen angeläget att den lokaliseras inom landet. De verksamheter som avses är omhändertagande av kärnkraftavfall, miljöfarligt avfall och anläggningar med anknytning till energiförsörjningen och med stor omgivningspåverkan.

Sammantaget har således utredningens majoritet bedömt att den kommunala vetorätten bara kan bibehållas för verksamheter som av kommunen och kommuninnevånare inte upplevs alltför kontroversiella och miljöfarliga.

Utredningens majoritetsförslag innebär enligt min mening att en grundläggande del i den kommunala självstyrelsen rycks undan. Enligt min mening måste ytterligt starka skäl föreligga för att en inskränkning skall kunna ske. Majoritetens förslag till undantag i 4 kap. 3 § naturresurslagen (NRL) innebär en väsentlig uppluckring av det kommunala vetot, som inte kan accepteras.

Centerns representant i utredningen har också reserverat sig för att den kommunala vetorätten bibehålls. Det undantag som kan förekomma är det fall då riksdagen i särskild lag givit regeringen befogenheter att fatta beslut om lokalisering av en anläggning för miljöfarligt avfall (typ SAKAB) mot kommunens vilja – dvs. riksdagen öppnar i en särskild lag möjlighet för regeringen att fatta beslut i ett enskilt ärende – ett beslut som endast kan fattas efter det att nödvändig demokratisk beslutsprocess genomförts.

Enligt min mening kan det inte accepteras att dagens beslutsfattare tillåts vältra över ansvaret för ett beslut om ett säkert omhändertagande av det utbrända kärnbränslet på kommande generationer. De som pläderat för och genomdrivit beslutet om utnyttjande av kärnkraft för civil energiproduktion har ett särskilt moraliskt ansvar att se till att det avfall som produceras inom landet också kan förvaras på ett betryggande sätt inom landet.

Detta kräver att man på frivillig och demokratisk väg kan övertyga de kommuner och de kommuninnevånare inom vars område ett slutförvar är aktuellt. Statens kärnbränslenämnd (SKN) har, som ansvarig myndighet inom detta område, tagit upp frågan om lokalisering av ett slutförvar och därvid bl.a. förutsatt att det kommunala vetot inskränks så att en kommun inte kan förhindra en lokalisering av ett slutförvar. Kärnbränslenämnden har pläderat för både att kraftföretagen skall presentera en lämplig förteckning över lämpliga platser och att aktuella kommuner skall reservera mark för detta ändamål i sin översiktsplan.

En av de platser som är aktuella som slutförvaringsplats är Godmark i Örnsköldsviks kommun, där provborrningar har utförts. Godmark är beläget inom det område som hårt drabbats av det radioaktiva nedfallet efter Tjernobylolyckan, och det finns mot denna bakgrund en latent oro hos lokal-

befolkningen för de konsekvenser för människor och miljö en lokalisering av ett slutförvar till Godmark kan få för bygden. Denna oro har förstärkts av vetokommitténs förslag till hävande av det kommunala vetot vad avser slutförvaret av kärnkraftens avfall.

Godmark är också en plats som ligger mer än 100 mil från Barsebäck, och även om transporter kan ske till sjöss innebär det avsevärda risker att transportera avfallet så långt.

Enligt min mening borde i stället prövas om inte även slutförvaringen bör ske i nära anslutning till någon av de anläggningar där avfallet produceras. Rimligen borde dessa kommuner känna ett ansvar för att avfallet omhändertas eftersom man varit villig och även understrukit från majoriteten i kommunerna den positiva effekt verksamheten vid kärnkraftverken har för dessa kommuners utveckling. En lösning med ett slutförvar, lokaliserat till någon av "kärnkraftkommunerna", skulle även kunna minska transportbehovet av det farliga avfallet jämfört med en lokalisering i t.ex. Godmark.

Med hänvisning till vad som ovan anförts vill jag fråga miljö- och energiministern:

1. Är regeringen beredd att medverka till att alternativ till berggrundsförvaring vid slutförvar av utbränt högaktivt kärnbränsle tas fram?
2. Är regeringen beredd att verka för att lokalisering av anläggningen för slutförvaring av utbränt kärnbränsle sker till kommun med industriell verksamhet på kärnenergiområdet inom ramen för ett bibehållet kommunalt veto?

den 9 januari

1989/90:105 av *Ulla Tillander* (c) till statsministern om barnomsorgen:

Statsminister Ingvar Carlsson har talat klarspråk. Ett uttalat löfte i valrörelsen 1988 om att full behovstäckning i barnomsorgen skulle vara uppnådd till år 1991 har devalverats till något så väsensskilt som från ett löfte som till en målsättning. Att reaktionerna blir starka är förklarligt. Särskilt för alla dem som lyssnat på biträdande socialminister Bengt Lindqvists upprepade försäkringar om att man skall klara av uppfyllandet av löftet till 1991.

Försöket från statsministerns sida med en semantisk förändring från löfte till målsättning är dömt att misslyckas. Skillnaden är uppenbar särskilt för alla dem som klamrat sig fast vid ett löfte på ett sätt som man inte gör med en målsättning.

Vad svarar regeringens företrädare alla de unga föräldrar vars planering nu görs om intet? Att 65 000 fler barn föds är naturligtvis en följd av en medveten planering och en tilltro till att vårt samhälle skall kunna välkomna barnen. Samtidigt vet vi nu att en familj inte klarar ekonomin om inte båda föräldrarna arbetar. Men om barnomsorgen inte fungerar så kan man ju inte lämna barnen vind för våg. Man kan inte sköta ett arbete, och därmed spolieras också ekonomin för många föräldrar. Sådant är det dilemma som många barnfamiljer upplever att de är försatta i.

Vad har man gjort för att uppfylla givna löften? Alldeles för litet såvitt jag förstår. Om en babyboom har det talats ganska länge, men för regeringen

tycks den ha kommit som en obehaglig nyårsmällare. Vad har man SCB till med alla sina frågeformulär inför framtiden, om de inte kan bistå regeringen ens med sådan här enkel framförhållning?

Men det är inte bara regeringens bristande planering som har försvårat för alla som behöver barnomsorg åt sina barn. Som om inte det vore nog så har man från regeringens sida dessutom försvårat situationen ytterligare genom att ihärdigt och istadigt avfärda det ena förslaget efter det andra som skulle väsentligt bidra till att göra det lättare för dem som nu drabbas av försummelserna och fantasilösheten när det gäller utformningen av barnomsorgen.

Under årens lopp har regeringen sagt "njet" till många konstruktiva förslag – och det av dunkla skäl. Den doktrinärt ideologiska grunden för nejsägandet, som efter allt som har hänt både i Sverige och utomlands i dag är så uppluckrad att den mest liknar en schweizerost, borde inte längre kunna hålla. Ändå bibehålls den med en 60-talsmässig visshet. Vårdnadsersättningen, som skulle täcka ett stort behov och som har ett brett stöd, om inte hos alla så hos väldigt många, skulle kunna lämna ett väsentligt bidrag till en lösning på de problem som många föräldrar har i dag.

Men socialdemokraterna har sagt nej. Om inte barnfamiljernas barnomsorgsproblem utgjort ett tillräckligt starkt skäl för att tillåta vårdnadsersättningen som ett alternativ, så kanske ändå statsministerns eget problem med barnomsorgen skulle kunna utgöra ett tillräckligt starkt skäl för att äntligen säga ja till en vårdnadsersättning.

Nej har man också hela tiden sagt till den s.k. Uppsala-modellen, även om motiveringen för avslaget varit så grumlig att kätteriet smittat av sig också i socialdemokratiskt styrda kommuner.

Och hur har man behandlat enskilda som velat starta barnomsorg i egen regi? Man har med avsky vinkat med kalla handen. Vinstintresset har diskriminerat varje sådan tanke, och det säger en regering som under hela 80-talet låtit just vinstintresset fritt grassera och skapat en förmögenhetsöverflyttning från medel- och låginkomsttagare till de redan rika. I dag är klyftorna i samhället svåra att dölja även om det kanske ligger i regeringens intresse att göra det. Under 80-talet har vinstintresset varit det medel varmed den tredje vägens politik och sysselsättningen kunnat genomföras. Varför är plötsligt då vinstintresset ett så omöjligt medel att använda när det gäller barnomsorgen?

Alla föräldrar i barnomsorgskön har nog svårt att uppskatta den så hastigt och tillfälligt påkomna och nyckfullt tillämpade socialistiska renlärigheten, särskilt när den utgör ett hinder för att lösa deras problem.

Ett annat löfte som regeringen nu de facto sviker är möjligheten att ta ut föräldraledigheten under en längre period. Detta talas det väldigt litet om nu, men bristen på daghemsplatser tvingar i verkligheten föräldrar att ta ut barnledigheten i ett sammanhang. Detta är en inskränkning av vallöftet, och så lät det inte när den här tanken på föräldraledighet lanserades i valrörelsens elfte timma.

Länge sade regeringen också nej till föräldradrivna daghem. Nu har man ändrat sig på den punkten och gör stor affär av det. Det är lätt att förstå. För med tanke på hur mycket den socialdemokratiska regeringen sagt nej till och

sablat ner, så måste behovet av att ha sagt ja till något vara stort. Men det är ett framtvingat ja.

I det dilemma som regeringen försatt sig då man gått ut och sagt nej också till själva kärnpunkten i vallöftet om barnomsorgen skulle en period av glasnost välkomnas där de negativa nej:en fick ersättas av några positiva ja.

Ja till valfrihet och barnomsorg i skilda former.

Ja till människors efterfrågan och behov och inte till förlegade doktriner.

Ja till en vårdnadsersättning som äntligen skulle ge föräldrar rätten att själva få bestämma hur de vill ordna barnomsorgen.

Författarinnan Gerda Antti hade ett uppmärksammat inlägg i radioprogrammet Klarspråk: "Svenskarna – det fjärrvärmvärmda folket". Vad hon saknade i både äldreomsorg och barnomsorg i den svenska utformningen var direktvärmen.

Med hänvisning till ovanstående vill jag till statsministern ställa följande fråga:

Är regeringen beredd att inta en öppnare attityd och satsa på alternativ och pluralism i barnomsorg och familjepolitik som skulle innebära en trefaldig lösning; på regeringens dilemma, på barnfamiljernas problem och på Sveriges olyckliga utveckling till "fjärrvärmeland"?

1989/90:106 av *Annika Åhnberg* (vpk) till jordbruksministern om jordbruket och framtiden:

Nu har livsmedelspolitiska arbetsgruppen framlagt sitt förslag till en ny jordbrukspolitik. Hur denna kommer att förändra det svenska jordbruket är i dag mycket svårt att säga. Varken regering eller opposition kan förutse detta. Bl.a. därför har vpk begärt inrättande av en kontrollstation på vägen.

Detta är dock inte den enda utredning som kommer att få betydelse för den svenske jordbrukaren. Den nya skattereformen kan komma att beskära möjligheterna för nystartade jordbrukare att kvitta underskott inom jordbruket mot lön från annat håll. Den regionalpolitiska utredningens förslag om stöd till mellanstäder kan komma att utarma den kringliggande glesbygden. Konkurrensutredningen kan komma att betyda att vissa mejerier kommer att få svårt att klara sig. Därav följer att en del bönder kan få svårt med att leverera sin mjölk. Miljöavgiftsutredningens alltför otydliga signaler till kommunerna när det gäller en satsning på eldning av biobränslen är ett annat exempel.

Till alla dessa för jordbruket så viktiga utredningar kommer så förhandlingarna med både EG och GATT. De få exempel jag visat på här ovan belyser klart den stora osäkerhet som föreligger.

Jag vill därför fråga jordbruksministern:

Kommer regeringen att ta initiativet till en konsekvensanalys i vilken man kommer att sammanfoga de olika utredningar och förhandlingar som är för handen till en helhet som ger jordbruket klara signaler om vad som kommer att ske i framtiden?

1989/90:107 av *Annika Åhnberg* (vpk) till jordbruksministern om planerad odling av genmanipulerade sockerbeter:

Sverige är ett laglöst land när det gäller genteknik. Regeringen har visat en skrämmande passivitet i förhållande till denna spjutspets inom biotekniken.

Viktiga beslut skjuts ständigt upp eller görs till föremål för utredningar som sedan stoppas i byrålådorna, men verkligheten låter sig inte stoppas genom denna strutspolitik.

I ett försök att låtsas vara handlingskraftiga har regeringen hos riksdagen begärt och fått bemyndigande att meddela föreskrifter om förbud eller villkor för användande av genmanipulerade växter.

Nu planeras odling av sockerbeter som genmanipulerats till resistens mot vissa bekämpningsmedel, s.k. lågdosmedel. Detta är ett typexempel på hur forskning och utveckling används fel. Människan borde använda sin vetenskapliga nyfikenhet till att lära sig hur olika processer i naturen samverkar och sedan använda sig av kunskapen för att gå vidare på den motsatta vägen.

I stället för att utveckla odling som inte behöver bekämpningsmedel satsas enorma resurser på fortsatt odling med bekämpningsmedel. Detta medför att vi tillför naturen dels bekämpningsmedel vars långsiktiga effekter vi inte känner till, dels en genmanipulerad växt vars framtida beteende vi inte heller känner eller kan kontrollera. Det enda skälet till detta hasardspel med framtiden är att det lönar sig bäst i dag för företaget i fråga.

Har vi garantier för att sockerbetans resistens inte förs vidare till andra växter? Vad skulle regeringen göra om vi om några år från sockerbetan fick en resistent kvickrot?

Mot bakgrund av ovanstående är det nödvändigt att regeringen redovisar om och hur den tänker använda sitt bemyndigande att förbjuda eller ställa villkor för användande av genmanipulerade växter.

Vilka åtgärder avser regeringen vidta med anledning av planerna på odling av genmanipulerade sockerbeter?

1989/90:108 av *Ragnhild Pohanka* (mp) till kommunikationsministern om Dala-Airport:

Miljöaspekten skall enligt många yttranden av miljöministern och andra regeringens företrädare inta en framskjuten plats vid all samhällsplanering. Detta är speciellt viktigt bl.a. inom trafikområdet, då t.ex. utsläppen av kväveoxider ökat med 400 % de senaste 30 åren och då Sverige nu har beslutat att minska dem med 30 % fram till år 1995, fast naturen kräver en minskning på 70–80 %. Miljöavgifterna hoppas man skall få till effekt att kväveoxidutsläppen minskas med 25 000 ton för hela Sverige. Den största ökningen har hittills kommit från den ökande biltrafiken, men mer och mer är det flygtrafiken som står för de största ökningarna.

Om alla de människor som flyger sträcken Borlänge–Arlanda, ca 1 600 per dag, i stället åkte bil med i genomsnitt 1,3 personer per bil, förorenar de med ca 77 ton NO medan flyget på samma sträcka med samma antal passagerare släpper ut 5 gånger så mycket.

Miljöhänsynen sätts enligt ett uttalande av vägverkets tillförordnade generaldirektör Bengt Holmström efter "den grundläggande aspekten på regionens behov av kommunikationer med omvärlden". Miljöaspekterna nämns som en andraplansfråga. "Utformningen av transportsystemet bör dock ske

på samhällsekonomisk basis. För vissa transportuppgifter visar sig då flyget vara bättre skickat än andra trafikbolag.”

Nu går trafiksäkerhetsverkets chef Lars Eggertz och STORA:s chef Bo Berggren ut och talar för Dala-Airports stora betydelse. Bo Berggren säger t.o.m. att huvudkontoret eventuellt måste flyttas om turtätheten radikalt minskas, detta med anledning av länsstyrelsens i Kopparberg starka miljökrav i frågan.

Med anledning av ovanstående vill jag ställa följande frågor:

1. Är miljöaspekten enligt kommunikationsministerns åsikt en andrahandsfråga vid trafikplanering, speciellt i flygärenden?
2. Kommer kommunikationsministern att i första hand lyssna på industrins krav inför koncessionsförhandlingarna angående Dala-Airport eller
3. i första hand på dem, som för fram miljöfrågorna bland utomparlamentariska föreningar, inom kommuner och länsstyrelsen?

1989/90:109 av *Marianne Samuelsson* (mp) till kommunikationsministern om järnvägstrafiken i Västsverige:

Regeringen har gett transportrådet i uppdrag att köpa tågtrafik för långväga persontrafik på icke lönsamma bandelar. De medel som regeringen anvisat innebär en kraftig minskning av möjligheterna för resande från Uddevalla-, Vänersborgs-, Trollhättan- och Borås-områdena att resa till och från Stockholm. Det s.k. affärsresandet tycks bli ett minne blott.

Miljösituationen i Västsverige bedöms som katastrofal, försurningen av mark, luft och vatten bedöms som den värsta i landet. Många ville efter miljörapporten förklara Älvsborgs län som miljökatastrofområde. Ett av de stora problemen är trafiktrycket på Göteborgsområdet. Till Göteborg pendlar allt större grupper. Belastningen på vägarna är stor, och man diskuterar ytterligare utbyggnader av vägnätet.

Sett mot denna bakgrund är det ytterst märkligt att upptäcka att regeringen inte tänker utnyttja möjligheten att lägga över den del av trafiken som är möjlig på den betydligt mera miljövänliga järnvägstrafiken, trots tidigare utfästelser om satsningar på miljövänlig kollektivtrafik.

Matarbanan till Stockholm, Uddevalla–Herrlunga–Borås-banan måste från rikssynpunkt anses vara ytterst angelägen, då denna trafik måste ses som ett bättre alternativ till flyget.

Med anledning av det ovan anförda vill jag veta om det är regeringens avsikt att minska järnvägsåkandet.

Hur stämmer detta med de uppsatta miljömålen och de mål som riksdagen beslutat beträffande satsningar på järnvägstrafik?

Vilka åtgärder tänker kommunikationsministern vidta för att behålla nuvarande möjligheter eller utöka möjligheterna till resande med tåg från västra Sverige?

Hur ser regeringen på helhetsbilden vad gäller transporter, miljö, ekologi och ekonomi?

1989/90:110 av *Sten Andersson* i Malmö (m) till statsrådet Maj-Lis Lööv om flyktingpolitiken:

Den 14 december 1989 beslutade regeringen att asyl i stort endast skall beviljas flyktingar enligt Genèvekonventionens definition. Moderata samlingspartiet och centerpartiet uttalade i riksdagen sitt stöd för regeringens beslut.

Det är positivt att regeringen ändrar flyktingpolitiken så att den överensstämmer med den som förs i övriga Europa. Dessutom bör det på sikt innebära att antalet kvotflyktingar, dvs. sådana som väljs ut i världens tyvärr alltför många flyktingläger, kan utökas.

Däremot finns det anledning rikta kritik mot retroaktiviteten i regeringens förslag! Regeringen fattade sitt beslut den 14 december 1989 men menar med sitt ändringsförslag att de nya reglerna skall gälla dem som sökt asyl i Sverige efter den 1 juli 1989. Detta är förkastligt.

Ändrade regler och lagar skall gälla tidigast fr.o.m. det att ett beslut tagits, men aldrig innan. Människor skall veta vilka regler som gäller. Vad gäller flyktingpolitiken hävdade faktiskt invandrarministern i en debatt i riksdagen under hösten 1989 att den svenska flyktingpolitiken inte havererat utan stod fast. Regeringen sände alltså ut klara signaler, och dessa skall man stå för.

Sammanfattningsvis är det inget fel i att regeringen har skärpt asylpolitiken och anpassat den till övriga Europa. Däremot är det fel och stötande att regeringens förslag är retroaktivt. Retroaktivitet i lagstiftning är ovärdigt ett demokratiskt samhälle.

Är statsrådet beredd medverka till att regeringens den 14 november 1989 fattade beslut om ny asylpolitik skall gälla dem vilka sökt asyl efter nämnda datum?

10 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 28 december

1989/90:330 av *Erling Bager* (fp) till utrikesministern om värnpliktiga estländare:

Genève-49 är en organisation i Estland som organiserar värnpliktsvägrare. Organisationen arbetar främst för att möjliggöra värnpliktstjänstgöring inom den estniska armén och inte fjärran hemifrån. Genève-49 grundades den 31 oktober 1989 och har nu registrerat 500 värnpliktsvägrare.

Enligt uppgift från Genève-49 är de estniska värnpliktigas situation mycket allvarlig på de sovjetiska arméförläggningarna. Det händer att de misshandlas till döds och därmed får sota för Estlands frihetskamp. Flera grupper estniska desertörer befinner sig dessutom på flykt från arméförlägg-

ningarna runt om i Sovjet. Under de senaste veckorna har fem estniska beväringar anlänt hem till Estland i förseglade blykistor. Dödsorsaken påstås vara självmord, men inte ens de anhöriga får se kropparna. Kistorna bevakas dygnet runt fram till jordfästningarna. Befälet vid de sovjetiska förläggningarna anklagas dessutom för att uppmuntra dessa hämndaktioner mot unga estniska ynglingar.

På vilket sätt avser den svenska regeringen att reagera på dessa uppgifter?

den 4 januari

1989/90:331 av *Per Westerberg* (m) till kommunikationsministern om televerkets godkännande av mobiltelefoner:

I början av året tillförs ett betydande antal av kammarens ledamöter nya mobiltelefoner av pocketmodell utvecklade av Ericsson. Leveranserna har varit kraftigt försenade beroende på långa tider för T-märkning hos televerket. En handläggning som borde tagit ett par veckor har i stället tagit 4 månader – detta utan att några som helst anmärkningar mot produkten framkommit. En produkt med stora utvecklingskostnader och en uppskattad livslängd på bara 2 år försenas omotiverat med flera månader. Intäktsförlusterna blir därmed avsevärda för företaget och kunderna irriterade.

Vilka åtgärder avser statsrådet vidta med anledning av det inträffade?

1989/90:332 av *Per Westerberg* (m) till finansministern om beskattningen då sjukt barn erhåller tillsyn genom arbetsgivarens försorg:

Enligt pressuppgifter planerar Nordbanken att anställa egna barnskötare för att vårda anställdas sjuka barn och därmed öka närvaron hos de anställda på banken.

Riksskatteverket har på förfrågan meddelat att detta går bra, men att de anställda får deklarera tillsynen av sjukt barn som löneförmån. Detta gör bankens initiativ ytterst oförmånligt för de anställda, dvs. om de arbetar i stället för att ta ledigt för vård av sjukt barn.

Avser finansministern vidta några åtgärder med anledning av detta?

1989/90:333 av *Hadar Cars* (fp) till miljö- och energiministern om tillgången på el:

Företrädare för miljö- och energidepartementet har i några sammanhang gjort gällande att det skulle finnas ett överskott på den svenska elmarknaden på mellan 6 och 8 TWh.

Delar statsrådet den nämnda uppfattningen och vill statsrådet i så fall informera kammaren om var detta överskott för närvarande håller sig dolt?

1989/90:334 av *Karin Starrin* (c) till kommunikationsministern om restriktioner mot enkelbottnade tankfartyg, som anlöper svenska hamnar:

Östersjön är världens största bräckvattenhav. Havet är mycket sårbart för

föreningar och annan yttre påverkan. En olycka med ett tankfartyg som släpper ut stora mängder olja, likt olyckan utanför Marocko, skulle vara en stor katastrof för Östersjön.

Oljekatastrofer inträffar oftast med enkelbottnade fartyg. Ett sätt att försäkra sig om att utsläpp undviks är att fartygen utrustas med dubbla bottenar. Detta system skulle göra att risken för läckage vid grundstötning minimeras. Det finns i dag fartyg som utrustas med dubbla bottenar. Bl.a. har de svenska rederierna Nordström & Thulin AB samt Nynäs Petroleum satsat på sådana fartyg.

Inom Helsingforskonventionen för skydd av Östersjön har krav om dubbla bottenar nyligen diskuterats. Utöver internationella överenskommelser kan enskilda länder göra mycket för att få en övergång från enkelbottnade till dubbelbottnade tankfartyg.

I USA förbereds ett lagförslag som skulle förbjuda enkelbottnade fartyg att anlöpa amerikanska hamnar. I Finland får enkelbottnade fartyg betala en högre avgift än de som är utrustade med dubbla bottenar. I Helsingforskonventionen har det diskuterats att begränsa enkelbottnade fartyg i Östersjön.

Mot bakgrund av detta frågar jag statsrådet:

Är regeringen beredd att införa restriktioner mot enkelbottnade fartygs rätt att anlöpa svenska hamnar?

1989/90:335 av *Olle Östrand* (s) till kommunikationsministern om restriktioner mot enkelbottnade tankfartyg, som anlöper svenska hamnar:

Återigen har ett tankfartyg fullastat med olja gått på grund med stora oljeutsläpp och hot om en förödande miljökatastrof som följd. Denna gång var det Marockos kust som drabbades.

Vi har i vårt land hittills varit förskonade från större oljekatastrofer i våra skärgårdsområden och andra känsliga vatten, men hotet om en sådan känns alltmer påtagligt.

Vårt grannland Finland har från den 1 januari 1990 höjt landningsavgiften med 100 % för tankfartyg med enkel botten. I vårt land skulle på samma sätt farledsavgifter och hamnavgifter kunna användas som styrmedel för att skapa en miljösäker tanksjöfart.

Mot bakgrund av detta vill jag fråga:

Är kommunikationsministern beredd att med kraftigt höjda avgifter eller på annat sätt medverka till att tankfartyg med enkel botten inte får trafikera svenska hamnar?

den 5 januari

1989/90:336 av *Daniel Tarschys* (fp) till statsrådet Bengt Lindqvist om familjerådgivningen:

Att förebygga sociala problem är långt bättre än att hantera dem i efterhand. En viktig roll i detta sammanhang spelar familjerådgivningen.

Våren 1987 anhöll riksdagen att regeringen skyndsamt borde ta upp frågan

om hur familjerådgivningsverksamheten skulle kunna tryggas (SoU 1986/87:22).

Våren 1988 upprepade riksdagen denna begäran. Återigen betonades vikt av skyndsamhet (SoU 1987/88:14).

Att döma av höstens redogörelse för behandlingen av riksdagens skrivelser (1989/90:75) har ingenting hänt.

Med anledning härav ber jag att få fråga biträdande socialministern:

När avser regeringen att hörsamma riksdagens uttalanden?

1989/90:337 av *Daniel Tarschys* (fp) till statsrådet Bengt Lindqvist om barnomsorg i enskild regi:

Som komplement till den offentliga vården bedrivs på en rad olika områden vård i enskild regi. Socialdemokraterna accepterar, om jag har förstått saken rätt,

- privat sjukvård,
- privat tandvård,
- privat hälsovård,
- privat omsorgsvård,
- privat missbrukarvård,
- privat äldreomsorg och
- privat familjehemsvård.

I förekommande fall kan statsbidrag utnyttjas för sådana insatser. Socialdemokraterna accepterar däremot inte privat barnomsorg. "Barn får inte bli en handelsvara" heter det när frågan om statsbidrag till sådan verksamhet kommer på tal.

Det är svårt att se konsekvensen i denna syn på olika sorters vård. Mot denna bakgrund ber jag att få fråga biträdande socialministern:

När avser regeringen att upphöra med särbehandlingen av barnomsorg i enskild regi?

1989/90:338 av *Gudrun Schyman* (vpk) till statsrådet Anita Gradin om Indienordern till Bofors:

Indiens premiärminister W P Singh har enligt uppgifter i massmedia hotat att inte fullfölja affären med Bofors om inte namnen på dem som tagit emot de påstådda mutorna offentliggörs. Den s.k. fortsättningsordern är värd 20 miljarder kronor. Premiärminister Singh har också förklarat att 319 miljoner, motsvarande det belopp som skall ha betalats ut i mutor, skall dras från Indiens betalningar till Bofors. Något som i sin förlängning kan få den konsekvensen att det är de svenska skattebetalarna som får stå för kostnaderna.

Mot bakgrund av ovanstående vill jag ställa följande fråga:

Är utrikeshandelsministern beredd att medverka till att sekretessen kring Indienordern hävs?

1989/90:339 av *Gunilla André* (c) till justitieministern om åtgärder mot missbruk av fosterdiagnostik:

Med fosterdiagnostik kan blivande föräldrar redan nu på fosterstadiet få reda på barnets kön. Detta har nu även i Sverige lett till att abort görs på grund av att barnet har önskat kön. Enligt läkare synes det vara flickor som mestadels väljs bort.

Enligt sekretesslagen måste läkare lämna ut information om det blivande barnets kön vid fosterdiagnostik om så begärs av kvinnan.

Med anledning härav vill jag fråga justitieministern:

Är regeringen beredd att skyndsamt förelägga riksdagen ett förslag till lagändring som omöjliggör detta missbruk?

den 9 januari

1989/90:340 av *Jan Sandberg* (m) till civilministern om statliga myndigheters ekonomiska redovisning:

Riksrevisionsverket, RRV, har under en följd av år kritiserat bristen på korrekt ekonomisk redovisning vid olika statliga verk och myndigheter. Av de 350 statliga myndigheterna som RRV reviderar, fick nu senast 55 underkänn i sina bokslut. Det är en kraftig ökning jämfört med tidigare år, och en fortsättning på den utveckling som blivit allt vanligare för varje år.

Vissa myndigheter är mer kritiserade än andra. Boverket, som tidigare hette bostadsstyrelsen, får allvarlig kritik för nionde året i rad! Ledningen för boverket har uttalat att åtgärderna för att rätta till de påtalade bristerna riskerar att få till följd att allmänheten blir lidande! Man kan konstatera att respekten för handhavande av skattebetalarnas medel har avtagit.

Jag vill ställa följande fråga till ansvarigt statsråd:

Vilka åtgärder ämnar statsrådet vidta i syfte att uppmärksamma statliga verksledning på vikten av en korrekt redovisning av offentliga medel?

1989/90:341 av *Gudrun Schyman* (vpk) till industriministern om kärnkrafts-utvecklingen:

F.d. energiministern Birgitta Dahl har i många sammanhang, bl.a. i frågestunder och debatter här i riksdagen, gått i god för att kärnkraften skall avvecklas i enlighet med folkomröstningsresultatet och därpå följande riksdagsbeslut.

Min fråga är:

Delar industriministern den uppfattningen?

1989/90:342 av *Gudrun Schyman* (vpk) till statsrådet Anita Gradin om vapenexporten:

Enligt uppgifter i internationell och svensk press används det svenska gra-

natgeväret Carl Gustaf av gerillan i Cambodja. Vapnet finns på den internationella vapenmarknaden och säljs bl.a. av vapenhandlare i London.

Mot bakgrund av ovanstående uppgifter vill jag ställa följande fråga:

Anser utrikeshandelsministern att det är möjligt att på ett tillfredsställande sätt kontrollera den svenska vapenexporten?

1989/90:343 av *Annika Åhnberg* (vpk) till jordbruksministern om arrendatorernas villkor:

De stora förändringar som kommer att ske inom jordbruket i Sverige förändrar även drastiskt villkoren för arrendebönderna. I procent räknat är fler av arrendatorerna än självbrukande jordägare i dag heltidssysselsatta på fastigheten, och 43 % av den totala åkerarealen är utarrenderad. Skall inte dessa arrendatorers möjligheter till en vettig inkomst från sitt arbete minska betydligt, måste detta uppmärksammas.

Jag vill därför fråga statsrådet:

Kommer regeringen att speciellt uppmärksamma arrendatorernas drastiskt förändrade villkor och redan nu börja arbeta för att göra deras arrendekontrakt mer rättvisa utifrån en förändrad jordbrukspolitik?

1989/90:344 av *Annika Åhnberg* (vpk) till jordbruksministern om besiktningen av kött:

I det förslag till ny jordbrukspolitik som nu livligt debatteras framhålls stödet till en småskalig livsmedelsproduktion som något mycket angeläget.

Alternativ odling är numer en etablerad och växande del av svenskt jordbruk. Det gäller inte enbart växtodling utan också mjölkproduktion och köttproduktion. En viktig del i den alternativa produktionen är att slakten sker på ett ur djuretisk synpunkt acceptabelt sätt. Det bästa är gårdsslakt.

I motsättning till dessa ambitioner står riksdagens beslut att endast slakt vid godkända kontrollslakterier skall tillåtas. Köttbesiktningsbyråer skall avvecklas. De etablerade slakterierna har hittills visat litet intresse för att stödja småskaliga slaktmetoder frivilligt.

Jag vill därför fråga jordbruksministern:

Vad avser regeringen göra för att möjliggöra en utveckling av småskaliga slaktmetoder, t.ex. gårdsslakterier?

1989/90:345 av *Barbro Westerholm* (fp) till civilministern om socialstyrelsens framtida organisation:

Den 1 januari 1990 gick socialstyrelsen in i en ny organisation som resultat av det beslut riksdagen fattade våren 1989 efter att ha behandlat regeringens proposition 1988/89:130 om socialstyrelsens framtida roll, uppgifter och inriktning.

Den 2 januari 1990 intervjuas civilministern i Expressen om den offentliga sektorn. Här kan man bl.a. läsa följande: "Bengt K Å Johansson vänder upp och ned på den offentliga sektorn. Först skakar han ut alla de stora, förväxta myndigheterna. De ligger 'pyrt' till om Bengt K Å Johansson får igenom sin

modell. – Skolöverstyrelsen och socialstyrelsen är de bästa exemplen, berättar han för Expressen.”

Prot. 1989/90:48
10 januari 1990

Jag vill då fråga civilministern om regeringen nu planerar ännu en omorganisation för socialstyrelsen och vilka förändringar i arbetsuppgifter och organisation man ämnar föreslå.

den 10 januari

1989/90:346 av *Birgitta Hambraeus* (c) till industriministern om kärnkrafts-avvecklingen utomlands:

Runt om i världen avvecklar man kärnkraftverk och skriver ned sina utbyggnadsplaner. Birgitta Dahl sade i en interpellationsdebatt den 11 december 1989 att hon var beredd att begära redovisningar från de svenska beskickningarna i länder med kärnkraft om deras energipolitik. Hon berättade att det i praktiken inte finns någon framtid för kärnkraften i USA och att motståndet i Sovjetunionen växer liksom även tveksamheten hos myndigheterna. Socialistpartiets framgång vid senaste valet i Japan anses höra samman med deras aktiva kärnkraftsmotstånd. I Storbritannien har näringslivet av ekonomiska skäl vägrat att ta över kärnkraften. Den är klart olönsam när man ser till helheten från bränsleframställning till nedmontering och avfallsförvaring och byggande av nya aggregat.

Jag frågar energiministern:

Kommer energiministern att fullfölja inhämtandet av information från de svenska ambassaderna och redovisa resultatet i god tid före nästa energibeslut?

1989/90:347 av *Birgitta Hambraeus* (c) till industriministern om energihushållning:

När nu energipolitiken förs tillbaka till industridepartementet är det viktigt att säkerställa att fler aspekter än energiproduktion blir uppmärksammade. Det finns starka och välorganiserade, sedan länge etablerade, intressen som vill sälja så mycket energi som möjligt. Kommunernas energiansvariga blir i ökande utsträckning energitjänstföretag snarare än energiproducenter. Låt mig nämna som exempel Malung, Borlänge, Mora, Växjö och Stockholm.

Inom industrin finns erfarenhet av att investering i ny utrustning både kan spara energi, råvaror och miljö samtidigt som ekonomin förbättras.

Kärnkraftsavvecklingen underlättas om efterfrågan på el sjunker. Riksdag och regering har goda möjligheter att genom en omfördelning av skatter och avgifter samt genom det statliga vattenfallsverkets utformning av tariffer och kontrakt göra en effektivare användning av energi fördelaktig både för näringslivet och för hushållen.

Därför vill jag ställa följande fråga till industri- och energiminister Rune Molin:

Avser statsrådet att säkerställa en lika ingående behandling av energihushållningens möjligheter som av tillförseln av energi?

Prot. 1989/90:48
10 januari 1990

11 § Kammaren åtskildes kl. 11.52.

In fide

GUNNAR GRENFORS

/Gunborg Apelgren

Innehållsförteckning

Onsdagen den 10 januari

1 §	Välkomstord	1
	Talmannen	
2 §	Återkomst	1
3 §	Överlämnande av kommittéberättelsen	1
	Justitieminister Laila Freivalds	
4 §	Överlämnande av budgetpropositionen	1
	Finansminister Kjell-Olof Feldt	
	Talmannen	
	Debatt	
	Finansminister Kjell-Olof Feldt	
	Carl Bildt (m)	
	Bengt Westerberg (fp)	
	Olof Johansson (c)	
	Lars Werner (vpk)	
	Claes Roxbergh (mp)	
5 §	Justering av protokoll	27
6 §	Avsägelse	27
7 §	Hänvisning av ärenden till utskott	27
8 §	Bordläggning	28
9 §	Meddelande om interpellationer	
	1989/90:103 av Anita Johansson (s) om arbetslösa småbarns- föräldrars möjligheter till barntillsyn m.m.	28
	1989/90:104 av Görel Thurdin (c) om slutförvaringen av ut- bränt kärnbränsle	29
	1989/90:105 av Ulla Tillander (c) om barnomsorgen	32
	1989/90:106 av Annika Åhnberg (vpk) om jordbruket och framtiden	34
	1989/90:107 av Annika Åhnberg (vpk) om planerad odling av genmanipulerade sockerbetor	34
	1989/90:108 av Ragnhild Pohanka (mp) om Dala-Airport	35
	1989/90:109 av Marianne Samuelsson (mp) om järnvägstrafi- ken i Västsverige	36
	1989/90:110 av Sten Andersson i Malmö (m) om flyktingpoliti- ken	37
10 §	Meddelande om frågor	
	1989/90:330 av Erling Bager (fp) om värnpliktiga estländare .	37
	1989/90:331 av Per Westerberg (m) om televerkets godkän- nande av mobiltelefoner	38
	1989/90:332 av Per Westerberg (m) om beskattningen då sjukt barn erhåller tillsyn genom arbetsgivarens försorg	38
	1989/90:333 av Hadar Cars (fp) om tillgången på el	38

1989/90:334 av Karin Starrin (c) om restriktioner mot enkel-	
bottnade tankfartyg, som anlöper svenska hamnar	38
1989/90:335 av Olle Östrand (s) om restriktioner mot enkel-	
bottnade tankfartyg, som anlöper svenska hamnar	39
1989/90:336 av Daniel Tarschys (fp) om familjerådgivningen .	39
1989/90:337 av Daniel Tarschys (fp) om barnomsorg i enskild	
regi	40
1989/90:338 av Gudrun Schyman (vpk) om Indienordern till	
Bofors	40
1989/90:339 av Gunilla André (c) om åtgärder mot missbruk av	
fosterdiagnostik	41
1989/90:340 av Jan Sandberg (m) om statliga myndigheters	
ekonomiska redovisning	41
1989/90:341 av Gudrun Schyman (vpk) om kärnkraftsavveck-	
lingen	41
1989/90:342 av Gudrun Schyman (vpk) om vapenexporten . .	41
1989/90:343 av Annika Åhnberg (vpk) om arrendatorernas	
villkor	42
1989/90:344 av Annika Åhnberg (vpk) om besiktningen av kött	42
1989/90:345 av Barbro Westerholm (fp) om socialstyrelsens	
framtida organisation	42
1989/90:346 av Birgitta Hambræus (c) om kärnkraftsavveck-	
lingen utomlands	43
1989/90:347 av Birgitta Hambræus (c) om energihushållning	43